

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra soukromého práva

Určování otcovství

Diplomová práce

Determination of Paternity

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Prof. JUDr. Mgr. Josef SALAČ Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Lesja JAKUBJAKOVÁ

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 15. 3. 2023

Bc. Lesja Jakubjaková

Poděkování

Na úvod práce bych ráda poděkovala mému vedoucímu diplomové práce prof. JUDr. Mgr. Josefu Salačovi Ph.D. za jeho ochotu, vstřícnost, cenné připomínky a podněty, které mi napomáhaly při řešení mnohých záludných otázek. Zvláštní poděkování patří mé rodině a blízkým za jejich podporu po celou dobu studia, neboť právě oni byli velmi důležití pro vypracování této práce.

ANOTACE

Diplomová práce pojednává o tématu určování otcovství v souladu s právním řádem České republiky. Práce je rozdělena do pěti dílčích kapitol. Na úvod je nastíněn obecný výklad rodinného práva, ve kterém se autorka zabývá otázkami ohledně rodiny, rodičovství a dítěte. Jelikož otcovství vedle mateřství představuje základní statusový poměr, následující kapitola se věnuje určování a popírání mateřství, asistované reprodukci, babyboxům, utajenému porodu a surrogátnímu mateřství. Třetí kapitola popisuje genezi právní úpravy určování otcovství od doby starověkého Říma až po zákon o rodině. Těžištěm práce je čtvrtá kapitola, jež analyzuje zákonné domněnky otcovství a systém jejich popírání. Na závěr je uveden proces určování otcovství ve Spolkové republice Německo.

KLÍČOVÁ SLOVA

občanský zákoník * rodinné právo * zájem dítěte * určování otcovství * domněnky otcovství * popírání otcovství * popěrná lhůta * asistovaná reprodukce

ANNOTATION

The master thesis deals with the topic of determining paternity following the legal system of the Czech Republic. This thesis is divided into five chapters. The first chapter outlines a general interpretation of family law, in which the author addresses issues related to family, parenthood and children. Since paternity, next to motherhood, represents primary parent status, the following chapter is devoted to determining and denying motherhood, assisted reproduction, baby boxes, clandestine childbirth and surrogate motherhood. The third chapter describes the genesis of the legal regulation of paternity determination from ancient Rome till the Family Law Act. The main part of this thesis is the fourth chapter, which analyzes the legal presumptions of paternity and the denial of paternity. The final part outlines the paternity determination process in the Federal Republic of Germany.

KEYWORDS

Civil Code * family law * the child's interest * determination of paternity * presumptions of paternity * denial of paternity * period for denial * assisted reproduction

SEZNAM ZKRATEK

ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch – všeobecný občanský zákoník
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch – německý občanský zákoník
ČNR	Česká národní rada
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Sdělení federálního MZV č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
LZPS EU	Listina základních práv a svobod Evropské unie
LZPS	Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
MatrZ	Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
MZV ČR	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
NS ČR	Nejvyšší soud České republiky
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
SpecZdravSl	Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách
ÚPrDt	Sdělení federálního MZV č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte
ÚS ČR	Ústavní soud České republiky

ZdravSl	Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
ZPR	Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

OBSAH

ÚVOD	9
1 OBECNÝ VÝKLAD RODINNÉHO PRÁVA	11
1.1 RODINA.....	13
1.2 RODIČOVSTVÍ.....	14
1.2.1 BIOLOGICKÉ, SOCIÁLNÍ A PRÁVNÍ RODIČOVSTVÍ.....	15
1.2.2 METODY ZJIŠŤOVÁNÍ RODIČOVSTVÍ.....	16
1.3 DÍTĚ.....	18
2 MATEŘSTVÍ	21
2.1 URČOVÁNÍ MATEŘSTVÍ.....	21
2.2 POPÍRÁNÍ MATEŘSTVÍ.....	22
2.3 ASISTOVANÁ REPRODUKCE.....	22
2.4 BABYBOXY.....	24
2.5 UTAJENÝ POROD.....	25
2.6 SUROGÁTNÍ MATEŘSTVÍ.....	27
2.6.1 NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY.....	28
3 GENEZE ÚPRAVY URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ	31
3.1 EXKURZ DO ŘÍMSKÉHO PRÁVA.....	31
3.2 VŠEOBECNÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK.....	32
3.3 ZÁKON O PRÁVU RODINNÉM.....	34
3.4 ZÁKON O RODINĚ.....	36
4 OTCOVSTVÍ	38
4.1 URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE PRVNÍ DOMNĚNKY.....	39
4.1.1 POPÍRÁNÍ PRVNÍ DOMNĚNKY OTCOVSTVÍ.....	42
4.2 URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE JEDENAPŮLTÉ DOMNĚNKY.....	45
4.2.1 POPÍRÁNÍ JEDENAPŮLTÉ DOMNĚNKY OTCOVSTVÍ.....	45

4.3	URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE DRUHÉ DOMNĚNKY	46
4.3.1	POPÍRÁNÍ DRUHÉ DOMNĚNKY OTCOVSTVÍ	47
4.4	URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE TŘETÍ DOMNĚNKY.....	50
4.4.1	POPÍRÁNÍ TŘETÍ DOMNĚNKY OTCOVSTVÍ.....	53
5	EXKURZ DO NĚMECKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY.....	55
5.1	URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE PRVNÍ DOMNĚNKY	55
5.2	URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE DRUHÉ DOMNĚNKY	56
5.3	URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE TŘETÍ DOMNĚNKY.....	57
5.4	POPÍRÁNÍ OTCOVSTVÍ	58
	ZÁVĚR.....	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
	SEZNAM PŘÍLOH	72

ÚVOD

Určování otcovství je důležitou právní institucí pro celou společnost. Vzhledem k tomu, že jsme potomky svých rodičů, je tato záležitost téměř univerzální. Většina z nás je ve výhodě, protože zná své biologické rodiče. Nicméně existuje mnoho těch, kteří nemají jistotu a tím pádem ani dobré rodinné zázemí. Ti, kteří nás vychovali, nemusí být nutně našimi biologickými rodiči. To vysvětluje, proč se určování otcovství stává v občanskoprávní praxi předmětem častých soudních sporů.

Kvůli stanovenému rozsahu diplomové práce není možné se zabývat všemi detaily. Práce je strukturována do pěti kapitol. V první kapitole se nachází stručný výklad rodinného práva v objektivním smyslu, což je nezbytný základ pro tuto práci. Součástí je vymezení základních pojmů jako rodina a rodičovství, i přestože dosud nejsou definovány v žádném právním předpisu. Důraz se klade na biologické, sociální a právní rodičovství. Určením rodičovství je dán přirozený vztah k dítěti, s nímž jsou spojená práva a povinnosti. Kapitola se rovněž věnuje metodám zjišťování rodičovství. Na základě těchto metod se vytváří znalecké posudky, které jsou využívány v soudních řízeních týkajících se určení či popření rodičovství. Kromě toho kapitola neopomíná charakteristiku pojmu „dítě“ a uvádí jeho práva garantována nejen českým právním řádem.

Ačkoliv zvolené téma je zaměřeno na úpravu určování otcovství, autorka si dovolila zabývat se i mateřstvím, neboť to vedle otcovství představuje důležitý statusový poměr ovlivňující příbuzenství a rodinný život. Druhá kapitola se skládá ze šesti podkapitol, jenž pojednávají o běžných aspektech mateřství v České republice. Autorka se zprvu věnuje určování a popírání mateřství, následně se zaměřuje na problémy spojené s asistovanou reprodukcí, anonymním odložením dítěte do babyboxu a utajeným porodem. V poslední podkapitole zmiňuje surogátní mateřství, které vyvolává mnoho kontroverzních otázek v návaznosti na rozvoj medicíny.

Následující kapitola zkoumá genezi právní úpravy určování otcovství. Tento právní institut existoval již ve starověkém Římě a je stále aktuální. Z tohoto důvodu je ve druhé kapitole nastíněn exkurz do římského práva a stručně jsou zmíněna

nezbytná ustanovení určování otcovství v zákoně č. 946/1811 Sb., zák. soud., v obecném zákoníku občanský (dále jen „*ABGB*“), v zákoně č. 265/1949 Sb., o právu rodinném (dále jen „*ZPR*“) a zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen „*ZOR*“).

Je zde potřeba zaměřit větší pozornost na otázky paternity, protože jsou složitější než otázky mateřství. Stěžejní část této diplomové práce je kapitola čtvrtá, jež pojednává o procesu určování otcovství. V České republice se toto určuje na základě několika domněnek otcovství, které jsou považovány za účinný a užitečný způsob řešení řady právních otázek a umožňují tak dospět k nejrelevantnějším závěrům. Je nutné zdůraznit, že se autoři odborných publikací neshodují v počtu těchto domněnek. Někteří uvádí tři a jednu přídatnou, zatímco jiní tvrdí, že jsou čtyři. Autorka práce se přiklání ke třem domněnkám otcovství a tzv. jedenapůlté. Jejich analýza je provedena především z jednotlivých ustanovení platného občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. (dále jen „*OZ*“) a některých soudních rozhodnutí. V této kapitole je též zahrnut systém popírání otcovství vzhledem k tomu, že je s určováním otcovství úzce propojen.

Zpracovatelka se v práci nezaobírá pohledem na danou problematiku pouze z hlediska českého právního řádu. Zdůrazňuje též na úpravu této materie ve Spolkové republice Německo, což je popsáno v páté kapitole. Z uvedeného vyplývá, že považuje za důležité předat čtenáři informace o nejvýznamnějších ustanoveních týkajících se určování otcovství v německém občanském zákoníku a srovnat tuto úpravu s tím, co stanoví v *OZ*.

V rámci této diplomové práce jsou řešeny různé aspekty nejen z monografií, komentářů a odborných článků, ale i pomocí relevantní judikatury Nejvyššího soudu České republiky (dále jen „*NS ČR*“), Ústavního soudu České republiky (dále jen „*ÚS ČR*“) a Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „*ESLP*“).

Cílem této diplomové práce je poskytnout komplexní přehled o určování otcovství podle českého právního řádu, a to jak z pohledu hmotného, tak i procesního práva. Autorka práce se snaží poukázat na možná úskalí recentní právní úpravy a doporučit, jak by mohla být v budoucnu změněna v případě, že dojde k rekodifikaci současného kodexu. Tato práce může sloužit k prohloubení stávajících znalostí a také poskytnout inspiraci pro aplikaci právního textu.

1 OBECNÝ VÝKLAD RODINNÉHO PRÁVA

Materie rodinného práva byla před nabytím účinnosti nového OZ upravena roztržštěně, zvláště v ZOR. Podle teorie práva lze rodinné právo vnímat jako „soubor soukromoprávních norem upravujících vztahy v manželství a rodině, ale také osobní a majetkové závazky. S ohledem na soukromoprávní povahu jsou těmito závazky myšleny subjektivní rodinná práva a povinnosti, které připadají především manželům, partnerům, rodičům, dětem a ostatním příbuzným“.¹

Při aplikaci jednotlivých ustanovení týkajících se rodinného práva je třeba zohlednit základní zásady obecného soukromého práva, jež jsou odvozeny z právní doktríny či judikatury. Typickou zásadou je např. zásada legální licence, která dovoluje vše, co není zákonem zakázáno. Nasvědčuje tomu ústavní zákon č. 1/1993 Sb., o Ústavě ČR a Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS“). V souladu s touto zásadou jsou v člancích 2 daných ústavních zákonů doplněna pravidla chování, která stanoví, že žádná osoba „nesmí být nucena činit to, co zákon přímo neukládá“.²

OZ je klíčovým pramenem rodinného práva a skládá se z pěti částí. Druhá část OZ, nazvaná „Rodinné právo“ obsahuje zásadní ustanovení v § 655-975. Tato část je dále rozčleněna do tří hlav. Hlava I se věnuje manželství, na které je kladen velký důraz. Hlava II se týká příbuzenství a švagrovství. Hlava III pak upravuje poručenství a jiné formy péče o dítě. Je třeba zdůraznit, že při interpretaci a aplikaci rodinného práva je důležité mít na paměti vazbu na obecnou část, která se systémově nachází v první části OZ. Ta kromě hlavních institucí, jež mají podstatný význam, také reguluje vztah k rodině, zajištění práv členů rodiny, ochranu rodinného života a uplatňování základních hodnot a principů. Pro rodinné právo je rovněž důležitá třetí část OZ, věnující se absolutním majetkovým právům.

¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 6.

² Čl. 2 Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., *Ústava ČR* v posledním znění.

Čl. 2 Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky v posledním znění.

V této části je upraveno kupř. právo na zaopatření z pozůstalosti. Stejně důležitou je čtvrtá část OZ, která zakazuje započtení výživného u nezletilých dětí.³

LZPS je považována za klíčový prvek právní úpravy rodinného práva ustanovující mnoho práv souvisejících s lidskou důstojností a svobodou. Již v Hlavě první a jejím prvním článku je uvedeno, že lidé jsou svobodní a rovní v právech a důstojnosti. Hlava druhá pak zakotvuje základní lidská práva a svobody, včetně práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, což stanoví čl. 10 LZPS.⁴ Právo na respektování rodinného a soukromého života je jedním z hlavních pilířů i dle čl. 8 Sdělení federálního MZV č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“).⁵ Každá osoba má právo žít podle svého uvážení a dle svých schopností, a to díky ustanovením zmíněných článků, které zdůrazňují důležitost rodiny a šťastného rodinného života bez předsudků a iluzí. Podle ESLP rodinný život se nevztahuje pouze na manželské vztahy, ale může zahrnovat i jiné formy rodinných vazeb, kdy spolu osoby žijí, aniž by sňatek uzavřely.⁶ Z tohoto lze vyvodit, že stěžejní zásadou jak pro rodinné, tak pro celé soukromé právo je autonomie vůle. Tato zásada je jádrem ochrany lidských práv, kde si je každý rovný. I když tu mohou využívat všichni jedinci, v odborných publikacích se často jako slabší strana uvádí nezletilé dítě s nedostatečnou zralostí. Dále to může být biologický otec, jenž se marně domáhá určení otcovství proti vůli matky, která se již před porodem provdala za jiného muže či dala souhlas k osvojení dítěte.⁷

Pro pochopení podstaty určování otcovství je nutné nejprve obecně vymezit a charakterizovat základní pojmy jako rodina, rodičovství a dítě. Tyto koncepty se zabývají vztahy a poměry mezi rodiči a dítětem. Následující podkapitoly pojednávají též o právech a povinnostech rodičů spojených s osobností dítěte a právech a povinnostech osobní povahy. Ta jsou charakterizována jako statusová

³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 15.

⁴ Čl. 10 Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení *Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky* v posledním znění.

⁵ Čl. 8 Sdělení federálního MZV č. 209/1992 Sb., o sjednání *Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících* v posledním znění.

⁶ Rozsudek ESLP ve věci Kautzor proti Německu ze dne 24. 9. 2012 [online], stížnost č. 23338/09. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109809>

⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 21-23.

a osobní. Statusový poměr zakládá celou řadu vzájemných povinností a práv významných pro dítě, ale i pro jeho vazby na příbuzné svých rodičů.⁸

1.1 RODINA

Přijetím OZ do našeho právního řádu došlo ke komplexnímu uzákonění soukromoprávních vztahů mezi rodiči a dětmi, což přineslo mnoho nových ustanovení. I když na první pohled nešlo o zásadní změny, některé byly dosti významné, zejména např. úpravy soudních řízení týkajících se nezletilých dětí.⁹

Jak již bylo uvedeno v úvodu, OZ výslovně nedefinuje právní institut „rodina“, i přestože s ním pracuje. Taktéž neexistuje žádná definice podle mezinárodního práva v oblasti lidských práv. Tento pojem je proto nutno vnímat v širším slova smyslu a v souladu s místními zvyklostmi. Rodina se totiž v dnešní době významně změnila ve své struktuře. Tyto společenské změny ovlivnily počet tradičních rodin tím, že vznikly nové formy soužití.¹⁰

Dle publikace docentky Renaty Veselé lze rodinu interpretovat jako „*primární skupinu, jejíž život je spjatý zvláště s biologickými, hospodářskými, morálními, psychologickými a právními procesy, které plní funkce reprodukční, ekonomické, výchovné, socializační a ochranné*“.¹¹ Rodina je celosvětově chápána jako základní sociální instituce tvořená nejméně dvěma lidmi, kteří zpravidla sdílejí společnou domácnost.¹² Jejím založením v první řadě vzniká vztah mezi manžely, rodiči a dětmi nebo dalšími členy rodiny. V některých případech se však může stát, že primární rodina přestane fungovat.¹³

⁸ ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-195-3, str. 18.

⁹⁹ ŠEVČÍK, Ludvík. *Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0221-0, str. 38.

¹⁰ What is a Family? *Dhillon Marty Foundation: Ethical Family: protection of rights* [online]. UNESCO, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.dhillonmarty.org/what-is-a-family/>

¹¹ VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. uprav. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9, str. 19.

¹² What is a Family? *Dhillon Marty Foundation: Ethical Family: protection of rights* [online]. UNESCO, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.dhillonmarty.org/what-is-a-family/>

¹³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 173.

1.2 RODIČOVSTVÍ

Rodičovství je nejdůležitějším sociálním vztahem. Jedná se o „*poměr mezi rodičem a dítětem určující jejich status, role, práva a povinnosti*“.¹⁴ Pro dítě má zásadní význam, protože na základě něj si vytváří vazby na rodinné příslušníky založené na pokrevním poutu, a tím si utužuje své vztahy. Tyto vazby mají nepostradatelný význam nejen za života těchto osob, ale i v případě jejich úmrtí.¹⁵ Mimo jiné určením rodičovství vzniká vůči dítěti rodičovská odpovědnost, která zahrnuje povinnosti a práva rodičů konat v nejlepším zájmu dítěte. Tuto odpovědnost upravuje OZ v podobě morálních a právních pravidel.¹⁶

Rodičovská odpovědnost vzniká buď narozením dítěte nebo jeho osvojením. Matka získává tuto povinnost narozením dítěte, zatímco otec prostřednictvím jedné z domněnek otcovství. Rodiče mají povinnost pečovat o blaho dítěte, včetně zajištění jeho výživy, vzdělání, zdraví a bezpečnosti, i když dítě dovrší 18 let. V neposlední řadě je třeba uvést, že rodičům náleží určit jméno a příjmení dítěte a souhlasit s jeho osvojením nebo umožnit dítěti souhlasit s vlastním osvojením. Jak již plyne z názvu této práce, rodičům přísluší také právo určit rodičovství nebo se domáhat, aby bylo stanoveno soudem, a to dle třetí domněnky. Do jejich práv také spadá právo otcovství či mateřství popřít.¹⁷

Hlava čtvrtá LZPS obsahuje důležitá hospodářská, kulturní a sociální práva týkající se rodiny a rodičovství. Zásadním je čl. 32, který se těmto pojmům věnuje nejvíce. Dle prvního odstavce tohoto článku je rodině poskytnuta ochrana zákonem, nadto dětem a mladistvým ještě zvláštní ochrana. Článek rovněž zaručuje těhotným ženám zvláštní péči a ochranu v pracovních vztazích, včetně odpovídajících pracovních podmínek. Dále upozorňuje na možná omezení práv rodičů, při nichž může dojít i k odebrání jejich nezletilých dětí. Odloučení proti jejich vůli lze provést na základě soudního rozhodnutí kvůli zájmu a ochrany dítěte.

¹⁴ MELZER, Filip, Petr TĚGL a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 848.

¹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 173.

¹⁶ Tamtéž, str. 183.

¹⁷ ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-195-3, str. 18.

Naopak rodiče, kteří se starají o své děti mohou např. požádat o sociální pomoc stát.¹⁸

Při rozhodování o péči dítěte a úpravě jeho styku s rodičem ÚS ČR dospěl k závěru, že by se matka i otec měli podílet na výchově a péči o dítě stejným dílem. Svěřil-li soud dítě do výhradní péče jednoho z rodičů, druhému musí být povolen styk s dítětem. Taktéž je názoru, že právě to pomáhá prohloubit a posílit vztah mezi rodičem a dítětem.¹⁹ Tudíž důvodem pro neumožnění styku s druhým rodičem nemůže být pouhý nesouhlas rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno do péče. Z toho plyne, že při rozhodování o styku rodiče s dítětem je nutné zajistit komplexní právní jistotu rodinných vazeb, přičemž klást důraz na nejlepší zájem dítěte, nikoli rodiče.²⁰

1.2.1 BIOLOGICKÉ, SOCIÁLNÍ A PRÁVNÍ RODIČOVSTVÍ

Kdysi bylo rodičovství považováno za jednotný celek, jenž zahrnoval biologický a právní vztah mezi rodičem a dítětem. Nicméně s postupem času se objevily případy, kdy se tyto vztahy neshodovaly, a tak právní systém rozdělil rodičovství do biologické, sociální a právní roviny.²¹ Pro blaho dítěte je důležité, aby tyto roviny byly v souladu.²² Biologické rodičovství se odvozuje od přirozených zákonitostí reprodukce a zůstává neměnné po celý život. V důsledku toho je tradičně matkou ta žena, která dítě porodila a biologickým otcem je muž, s nímž tato žena dítě počala.²³

Je třeba rozlišovat biologické rodičovství od genetického. Genetické rodičovství se týká ženy a muže, kteří zplodili potomka s jejich genetickými vlastnostmi.²⁴

¹⁸ Čl. 32 Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky v posledním znění.

¹⁹ Nález ÚS ČR ze dne 2. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 4189/18.

²⁰ Nález ÚS ČR ze dne 17. 5. 2019, sp. zn. II. ÚS 4247/18.

²¹ MELZER, Filip, Petr TĚGL a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 848.

²² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem a subjektivní „přirozená“ práva dítěte. *Bulletin advokacie*. 2007, č. 5, str. 32. ISSN 1210-6348.

²³ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2. uprav. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3, str. 69.

²⁴ Tamtéž, str. 72.

I přes výše zmíněné je nutno uvést, že emocionální vztah dítěte se často vyvíjí silněji s jeho sociálními rodiči. Takovým rodičem bývá zpravidla osvojitel nebo kdokoli jiný, kdo dítě vychovává jako své vlastní a pečuje o jeho fyzický, emoční, mentální a morální vývoj. Přesněji řečeno plní povinnosti a práva, která s touto rolí souvisejí. Dříve se biologické a sociální rodičovství většinou překrývala. S rozvojem medicíny je v současné době relativně snadné identifikovat biologického rodiče.²⁵

Rodiče v právní rovině jsou určeni zákonem. Právní rodičovství je klíčové pro postavení rodičů a dítěte, mezi nimiž existuje právní vztah. Nejenže na jeho základě vzniká rodičovská odpovědnost, dědická práva a nárok na sociální dávky, ale také vzniká osobní statut člověka.²⁶ Mimo jiné identifikace biologického otce je pro dítě důležitá nejen kvůli výživnému, ale i vzhledem k jeho právu znát svůj původ.²⁷ Právní otcovství se určuje až poté, co je určeno mateřství. Při určování otcovství je kladen důraz na soulad biologického a právního rodičovství. Ovšem ne vždy je to možné, a proto OZ zde připouští rodičovství popřít. Lze říci, že smyslem právního rodičovství je zajištění právního postavení dítěte tak, aby co nejdříve měl legální matku a otce s odpovědností k němu.²⁸ Podle soudní judikatury je v řízení o určení nebo popření otcovství nutno brát v úvahu nejlepší zájem dítěte, který spočívá v souladu biologického, právního a sociálního rodičovství. Není-li to možné, je třeba zvážit, které roviny rodičovství mají převahu, s ohledem na konkrétní okolnosti.²⁹

1.2.2 METODY ZJIŠŤOVÁNÍ RODIČOVSTVÍ

Podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“) je soud povinen zajistit všechny dostupné důkazy potřebné k určení nebo popření rodičovství, které jsou relevantní pro rozhodnutí v této otázce.³⁰

²⁵ Tamtéž, str. 69.

²⁶ Tamtéž, str. 70-72.

²⁷ Vaterschaft. *Betanet* [online]. Augsburg, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.betanet.de/vaterschaft.html>

²⁸ KOTROUŠOVÁ, Denisa. O domněnce otcovství k dítěti narozenému z umělého oplodnění. *Právní rozhledy* [online]. 2021, roč. 29, č. 23-24, str. 814-822. ISSN 1210-6410. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

²⁹ Rozsudek NS ČR ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.

³⁰ Ustanovení § 20-21 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních v posledním znění.

Pro určení či popření rodičovství se využívají znalecké posudky z mnoha oborů, aby tak bylo možné získat co nejkomplexnější informace pro rozhodnutí soudu. V řízení se obvykle soud nespokojí s jedním důkazním prostředkem k dosažení skutkového závěru. Důkazem může být gynekologické vyšetření poskytující informace o početí dítěte a termínu porodu. Dalším oborem medicíny, který nám napomáhá k určení rodičovství je hematologie, na základě jejíž metod dochází k zjištění složení krve. Dále je také možné sexuologické vyšetření potenciálního otce, zda netrpí pohlavní poruchou, jež by ovlivňovala jeho plodnost.³¹

Výše uvedené obory spíše vyvracejí, než potvrzují otcovství. V současné době je spolehlivější a tím i nejrelevantnější znalecký posudek z oblasti lidské genetiky, a to metodou profilování DNA. Test DNA dokáže téměř se 100% jistotou určit či popřít otcovství, neboť identifikuje genetické rozdíly a shody. Pro srovnání dědičných znaků v DNA dítěte, matky a potenciálního otce se zpravidla odebírají vzorky bukalním stěrem, tzn. sejmutím vzorku sliznice z dutiny ústní pomocí jemného štětečku. Za pozitivum lze považovat, že se dají odebírat i novorozenci. Nutno zmínit, že zdrojem DNA mohou být též vzorky krve, vlasů, nehtů, slin anebo zubů.³² Analýza DNA je možná i u plodu od 9. týdne těhotenství prostřednictvím vyšetření plodové vody či odběru krve od matky.³³ Avšak prenatální test otcovství není žádoucí z etického hlediska, poněvadž jeho výsledky by mohly vést k interrupci.³⁴

Podle ustálené judikatury v řízení o určení otcovství jsou účastníci povinni podrobit se odběru vzorků DNA, jež jsou důležité k náležitému objasnění skutkového stavu.³⁵

V praxi může nastat situace, kdy domnělý otec bezdůvodně odmítá podstoupit testování DNA pro určení otcovství. V této souvislosti lze plně souhlasit

³¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 186.

³² LOUDOVÁ, Milada a Zuzana SIEGLOVÁ. Metodiky analýzy DNA jednoznačně řeší otázku sporného otcovství. *Právo a rodina*, 2002, č. 4, str. 15. ISSN 1212-866X.

³³ *Vaterschaft*. *Betanet* [online]. Augsburg, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.betanet.de/vaterschaft.html>

³⁴ Test otcovství v těhotenství. *P-test* [online]. Hradec Králové: GENERI BIOTECH, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://p-test.cz/caste-dotazy/test-otcovstvi-v-tehotenstvi/>

³⁵ Usnesení ÚS ČR ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 2693/2015.

s usnesením ÚS ČR, dle kterého je možno účastníka řízení sankcionovat uložením pořádkové pokuty za stěžování postupu v řízení o určení otcovství mařením provedení odběru vzorku biologického materiálu. Každý by měl v nejlepším zájmu dítěte splnit povinnost dostavit se ke znalci a strpět odběr vzorků.³⁶

Nutno podotknout, že otázky dokazování určitých skutečností o určení, příp. popření mateřství jsou z určitého pohledu složitější nežli v řízení o určení či popření otcovství. Při určování mateřství lze využít znalecké posudky obsahující informace o těhotenství a porodu jen, je-li zpochybňováno, že je náhradní matka také genetickou. Znalecké dokazování v oblasti analýzy DNA identifikuje pouze ženu, z jejíhož vajíčka bylo dítě počato. Každý jedinec má jedinečný profil DNA. Problém může nastat při určení genetického rodičovství, jestliže matka či otec dítěte pochází z jednovaječných dvojčat nebo vícčetat. Ta se prakticky s jistotou shodují ve svém genetickém profilu. Z tohoto důvodu analýza DNA nestačí ke stanovení genetického rodiče. Existuje možnost rozlišit jednovaječná dvojčata pomocí tzv. metylačních profilů. Tyto pokročilejší analýzy však nejsou v běžné praxi prozatím využívány.³⁷

1.3 DÍTĚ

Profesorka Zdeňka Králíčková v publikaci uvádí, že „*dítětem je každý potomek rodičů bez ohledu na jeho věk, zletilost či svéprávnost*“. Mezinárodní smlouvy a tuzemské právní předpisy poskytují ochranu pouze nezletilému dítěti, tedy tomu, které nedosáhlo dospělosti nebo se neprovdalo ještě před dosažením osmnácti let.³⁸

V právních předpisech a judikatuře se také používá výraz „nezaopatřené dítě“, což znamená, že dané dítě není schopno samo sebe uživit. Stojí za zmínku, že tento termín se může týkat jak nezletilého, tak i plnoletého jedince, a bez ohledu na jeho svéprávnost. V této souvislosti zákon č. 363/2021 Sb., o sociálně-právní

³⁶ Usnesení ÚS ČR ze dne 15. 1. 2010, sp. zn. III. ÚS 3165/09.

³⁷ ŠIMKOVÁ, Halina a Renáta ŠÍNOVÁ. Zjištění rozhodných skutečností v řízeních o určení a popření mateřství. *Právní rozhledy* [online]. 2019, č. 21, str. 741. [cit. 2023-01-29]. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

³⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 36.

ochraně dětí nově upravuje zaopatření zletilých či plně svéprávných dětí, které přestaly být v péči pěstouna nebo ústavní výchovy. Tato novela přináší několik dalších změn s cílem postupně snížit počet dětí útlého věku umístěných v ústavní péči.³⁹

V průběhu posledních dvou století se změnilo postavení dítěte zásadním způsobem, a proto bylo potřeba přijmout nové zákony týkající se jeho práv. Tyto změny se projevily jak v rámci vnitrostátních, tak mezinárodních právních předpisů. Významným aspektem jsou především participační práva, složená z ochrany, zaopatření a účasti.⁴⁰ Sdělení federálního MZV č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte (dále jen „ÚPrDt“) je nejvýznamnějším pramenem mezinárodního práva upravující tuto problematiku. Dle participačních práv musí být dítě považováno za aktivního jedince a je nutno na něj nahlížet v jeho nejlepším zájmu. Není možné ho brát jako objekt jednání jeho rodičů, třetích osob nebo státních orgánů. Dítě má právo na informace o všech důležitých záležitostech, aby bylo schopno si s ohledem na svůj věk, rozumovou a mravní vyspělost vytvořit vlastní názor. Musí mu být dána možnost sdělení svého názoru nebo přání, a to buď přímo nebo pomocí oprávněné osoby. Dítě tedy může ovlivňovat správní nebo soudní řízení ve svůj prospěch a je tak schopno přijmout informace o možných důsledcích rozhodnutí, která se ho bezprostředně týkají.⁴¹ Podle čl. 32 LZPS se tato práva vztahují jak na děti narozené v manželství, tak na děti narozené mimo něj. V jejich zájmu, zvláště v útlém věku, je důležitá rodičovská péče a ochrana jeho řádné výchovy.⁴²

V souladu s ÚPrDt jsou dětem garantována subjektivní práva týkající se jejich osobnosti. Článek 7 Úmluvy stanoví, že všechny děti musí být zapsány do registrů okamžitě po narození, přičemž náleží jim právo na určení jejich jména a státní příslušnosti. Je-li to možné přísluší jim i právo vědět, kdo jsou jejich rodiče a kdo o ně bude pečovat.⁴³ Dále mají děti nárok na poznání svého původu, což se

³⁹ Tamtéž, str. 37.

⁴⁰ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, str. 36-38.

⁴¹ Tamtéž, str. 40.

⁴² Čl. 32 Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky v posledním znění.

⁴³ Čl. 7 Sdělení federálního MZV č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte v posledním znění.

projevuje např. právem na podání návrhu na určení otcovství. Pokud jde o osvojení, mohou děti vyjádřit svůj souhlas podle ustanovení § 806 OZ. Nicméně kromě práv mají děti i povinnosti, jako např. povinnost dbát svých rodičů.⁴⁴

Důležitým pramenem, který reguluje práva dítěte je také Listina základních práv a svobod Evropské unie (dále jen „LZPS EU“). Tato Listina v čl. 24 upravuje právo dítěte na ochranu a péči nezbytnou pro jeho blaho. Též stanoví jeho participační práva a umožňuje mu svobodně vyjadřovat své názory. Je však třeba podotknout, že i zde je nutné přihlížet k věku a vyspělosti při hodnocení jeho názoru.⁴⁵

⁴⁴ Ustanovení § 783 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

Tamtéž, ustanovení § 806.

Tamtéž, ustanovení § 857 odst. 1.

⁴⁵ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7, str. 41.

2 MATEŘSTVÍ

Jak již bylo výše zmíněno, nezbytnou součástí pro celé rodinné právo je druhá část OZ. Ta v Hlavě II pojmenované „Příbuzenství a švagrovství“ se v jejím druhém dílu zabývá poměry mezi rodiči a dítětem. Následně v prvním oddílu je upravena problematika určování rodičovství.⁴⁶

2.1 URČOVÁNÍ MATEŘSTVÍ

Mateřství je velmi citlivým tématem, neboť je základním a klíčovým statusovým poměrem, jenž umožňuje určit otcovství a příbuzenství.⁴⁷ V českém právním systému je mateřství tradičně a explicitně definováno, na rozdíl od otcovství. Ustanovení § 775 OZ má kogentní povahu a vychází z konvenčního právního pravidla, že biologickou matkou dítěte je žena, jež ho porodila.⁴⁸ Oproti určování otcovství, které se opírá o vyvratitelné právní domněnky, u mateřství je porod základním atributem.⁴⁹

Výraz „porod“ lze definovat jako proces při kterém dochází k oddělení dítěte od těla matky. Profesorka Zdeňka Králíčková popisuje porod jako ukončení těhotenství narozením dítěte, bez ohledu na to, zda je dítě živé či mrtvé. Narodí-li se živé, znamená to, že opustilo matčino tělo a projevuje známky života, jako je dýchání, srdeční činnost nebo pulzace pupečníku. Tato podmínka platí bez ohledu na délku trvání těhotenství.⁵⁰

Každé nově narozené dítě musí být registrováno u matričního úřadu. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení (dále jen „*MatrZ*“) stanoví, že tuto povinnost mají určité osoby v daném pořadí. V prvé řadě je toto povinen oznámit poskytovatel zdravotních služeb. Ten požádá matriční úřad o rodné číslo pro novorozené dítě. Neučiní-li tak, musí o jeho narození informovat jeden z rodičů, příp. jeho zákonný zástupce anebo soudem ustanovený opatrovník. Pokud ani oni

⁴⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

⁴⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 163.

⁴⁸ Ustanovení § 775 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

⁴⁹ ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-195-3, str. 21.

⁵⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 164.

nesplní tuto povinnost, mohou oznámení učinit jiné osoby, které se dozvěděly o jeho narození. Podle MatrZ je třeba oznámení provést do tří pracovních dnů.⁵¹ Nestane-li se tak, může to mít negativní následky pro dítě v oblasti sociálního zabezpečení nebo zdravotní péče včetně toho, že mu nebude vystaven rodný list.⁵²

2.2 POPÍRÁNÍ MATEŘSTVÍ

V hmotněprávní úpravě chybí specifická ustanovení o řízení o určení a popření mateřství, a proto je nezbytné při aplikaci vycházet z jiných paragrafů. Absence podmínek pro popírání mateřství u osob oprávněných toto činit a nevymezení příslušných lhůt může způsobovat potíže v praxi. Kompromisem je použití ustanovení týkajících se řízení o určení a popření otcovství, na které odkazuje § 426 ZŘS.⁵³ Popírání otcovství je upraveno v § 785-793 OZ.⁵⁴

Pokud jde o povahu této věci, tak návrh na zahájení řízení o určení či popření mateřství může podat žena, která dítě porodila nebo žena, jež je matkou genetickou. Účastníci řízení může být tedy jak žena, jejíž mateřství se má určit, tak i ta, jejíž mateřství má být popřeno. Návrh na zahájení řízení nelze odepřít ani dítěti nebo jeho domnělému otci. Pro účely důkazů lze použít jakýkoli materiál týkající se dítěte, např. porodopis, genetický test a další. Rozhodnutí v této záležitosti má stejný konstitutivní charakter jako v případech určení otcovství nebo osvojení dítěte a je závazné pro všechny zúčastněné strany.⁵⁵

2.3 ASISTOVANÁ REPRODUKCE

Asistovaná reprodukce neboli umělé oplodnění je jednou ze specifických zdravotních služeb umožňující oplodnit ženu, bez ohledu na její zdravotní důvody při léčbě její neplodnosti či neplodnosti muže. V souvislosti s pokrokem v oblasti

⁵¹ Ustanovení § 15 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení v posledním znění.

⁵² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 164.

⁵³ Ustanovení § 426 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních v posledním znění.

⁵⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v posledním znění.

⁵⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 170.

medicínské vědy doznala asistovaná reprodukce v posledních letech značného rozmachu a vzrůstající oblíbenosti i v České republice.⁵⁶

Stěžejním právním předpisem je zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (dále jen „SpecZdravSl“), jenž asistovanou reprodukci definuje jako „soubor metod a postupů, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk (vajíček a spermií) a k manipulaci s nimi. Při umělém oplodnění ženy musí dojít k zavedení spermií do jejích pohlavních orgánů. Taktéž lze provést přenos lidského embrya vzniklého oplodněním vajíčka spermií i mimo tělo ženy (in vitro) do jejích pohlavních orgánů“.⁵⁷

Spermie mohou být získány buď od muže, který se ženou podstoupil léčbu neplodnosti nebo od anonymního dárce. Kritéria a podmínky pro tyto osoby jsou stanoveny ve výše zmíněném kodexu. Asistovaná reprodukce se používá, pokud žena není schopna otěhotnět přirozenou cestou. Nezbytnou podmínkou je, aby byla v plodném věku, tedy mladší 49 let. Dále je třeba podat písemnou žádost společně s mužem, který s ní chce tuto zdravotní službu podstoupit.⁵⁸

Na závěr této podkapitoly lze shrnout, že v našem právním řádu asistovaná reprodukce umožňuje provést zákrok pouze manželskému a nesezdanému páru opačného pohlaví. Zákonodárce ovšem nehovoří o registrovaném partnerství. To lze považovat za negativum, protože mnohdy dvě osoby stejného pohlaví žijící ve společné domácnosti pečují a vychovávají dítě plnohodnotněji a v jeho nejlepším zájmu. Proto by neměly existovat rozdíly mezi heterosexuálními a homosexuálními páry, neboť kvalita rodičovství nezávisí na sexuální orientaci, nýbrž na řádné výchově. To je však v rozporu s tradičními konzervativními názory, které jsou stále běžné v naší společnosti, i přestože v dnešní době se výrazně realita liší. V důsledku zákazu asistované reprodukce pro stejnopohlavní páry může žena s mužem předstírat, že jsou nesezdaným párem, a tak obcházet

⁵⁶ KOTROUŠOVÁ, Denisa. O domněnce otcovství k dítěti narozenému z umělého oplodnění. *Právní rozhledy* [online]. 2021, roč. 29, č. 23-24, str. 814-822. ISSN 1210-6410. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

⁵⁷ Ustanovení § 3 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách v posledním znění.

⁵⁸ Tamtéž, ustanovení § 6 odst. 1.

zákon. Bylo by přínosné uvažovat o změně právního předpisu a tím se vyrovnat s těmito trendy.⁵⁹

2.4 BABYBOXY

Některé ženy se rozhodnou porodit dítě v soukromí, mimo zdravotnická zařízení tzv. utajeně. Poté mohou dítě anonymně odložit do babyboxu, což je speciální schránka pro anonymní odkládání novorozenců.⁶⁰ Nicméně každé dítě má právo na registraci narození, a proto lékař hraje důležitou roli při určení pohlaví a přibližného data narození dítěte v lékařské zprávě, která slouží k zápisu v knize narození. Pokud se podaří najít adoptivní rodinu pro odložené dítě do babyboxu, není třeba žádat biologické rodiče o souhlas k osvojení, protože nejsou známi.⁶¹

Stále se diskutuje o tom, jsou-li babyboxy prospěšné pro děti, nebo zda jim spíše škodí. U nás existují již více než patnáct let a těší se široké podpoře veřejnosti, ale také mají mnoho odborných odpůrců. Ti tvrdí, že babyboxy porušují garantovaná práva dítěte dle mezinárodní ÚPrDt tím, že děti přicházejí o právo znát své rodiče, původ a jméno.⁶² Autorka práce však nesouhlasí s tímto názorem. Podle ní babyboxy jsou velmi důležité a plní svůj účel. Stále existuje riziko, že by matka pod vlivem duševní poruchy nebo jiných okolností mohla ohrozit život a zdraví dítěte. Navíc mnoho matek může jednat neuváženě a nezodpovědně a dítě odložit do babyboxu bez vážného důvodu. Babyboxy nejsou zakotveny v žádném právním předpisu, a to je problém. Byly by upraveny zákonem, napomohlo by to napomoci vyřešit sporné argumenty veřejnosti.

⁵⁹ BUREŠOVÁ, Kateřina. Nejlepší zájem dítěte z jiného úhlu. Nad kritikou nálezu Ústavního soudu ve věci uznání kalifornského rodičovského statutu stejnopohlavního manžela. *Právní rozhledy* [online]. 2018, roč. 26, č. 1, str. 20-23. [cit. 2023-02-04]. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

⁶⁰ Pozn.: V naší zemi je zřízeno 83 babyboxů a k 10. únoru 2023 bylo uloženo již 248 dětí.

⁶¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 165-166.

⁶² GARKISCH, David. Babyboxy zachránily už 200 dětí. Pomáhají dětem nebo jim škodí? *Naše zdravotnictví* [online]. Praha: Česká lékařská komora, 2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://nasezdravotnictvi.cz/aktualita/babyboxy-zachranily-uz-200-deti-pomahaji-detem-nebo-jim-skodi>

2.5 UTAJENÝ POROD

V českém právním systému mají ženy s trvalým pobytem na území České republiky od roku 2004 možnost porodit utajeně a uchovat si svou anonymitu.⁶³ Nesmí se ale jednat o ženy, jejichž manželům svědčí domněnka otcovství. Tyto porody jsou řízeny zvláštními pravidly. Je důležité, aby ženy při příchodu do zdravotnického zařízení okamžitě oznámily své přání rodit utajeně. Od tohoto okamžiku musí personál dodržovat povinnost mlčenlivosti. Kromě toho, ženě bude přidělen jeden gynekolog, který zajistí potřebné úřední náležitosti související s tímto porodem. Nicméně, to neplatí pro postupy potřebné k zajištění úhrady zdravotních služeb z veřejného zdravotního pojištění a zajištění informací pro Národní zdravotnický informační systém. Utajený porod je zakotven v ustanoveních § 37 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále jen „ZdravSI“). Dle tohoto paragrafu žena podstupující utajený porod, je povinná předložit písemnou žádost s vlastnoručním podpisem příslušné zdravotní službě o utajení své totožnosti a prohlášení, že se nehodlá o dítě starat. Údaje o matce musí být odděleny od zdravotní dokumentace dítěte.⁶⁴

Podle ustanovení § 56 ZdravSI musí zdravotnické zařízení vést dokumentaci o utajeném porodu. Po ukončení hospitalizace ženy, poskytovatel doplní do dokumentace základní údaje, a to jsou jméno, příp. jména, příjmení a datum narození. Zároveň je doložena písemná žádost o utajení porodu dítěte a jeho datum. Zdravotnická dokumentace se následně vloží do obalu, zapečetí a označí bezpečnostním kódem, jenž se předá i ženě. Popsanou dokumentaci lze otevřít jedině na základě soudního rozhodnutí, především k návrhu dítěte či domnělého otce. Výjimkou je situace, pokud o otevření požádá žena, jež utajeně porodila.⁶⁵

Jak již bylo zmíněno, právní vztah vzniká mezi matkou a dítětem při jeho narození, kdy se matka stává nositelkou rodičovské odpovědnosti a jeho

⁶³ Podmínky pro utajený porod. *Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/o-nas/tiskove-centrum/otazky-tydne/podminky-pro-utajeny-porod>

⁶⁴ Ustanovení § 37 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování v posledním znění.

⁶⁵ Tamtéž, ustanovení § 56.

zákonným zástupcem. Podstoupí-li matka anonymní porod, dítě není považováno za nalezence, protože identita matky je známa, avšak kvůli utajení má zvláštní ochranu. Důsledkem utajení její osoby a neochoty spojovat ji s dítětem, musí mu být soudem stanoven opatrovník.⁶⁶

Ustanovení § 17 MatrZ upravuje podmínky pro zápis dítěte, jehož matka požádala o utajení své totožnosti v souvislosti s porodem. Z tohoto důvodu dítě bude zapsáno do matriky bez údajů o matce.⁶⁷ Zápis se provede pouze do knihy narození podle zprávy poskytovatele zdravotních služeb. Zápis obsahuje údaje o dítěti, a to jeho jméno, příp. jména, má-li matka zájem přísluší jí právo vybrat vlastní jméno. Taktéž se dítěti stanoví příjmení. Kromě toho se zaznamená jeho datum a místo narození, rodné číslo a pohlaví. Všechny tyto údaje jsou zpečetěny datem zápisu a podpisem matrikáře.⁶⁸ Do sbírky listin vedené k zápisu o narození má přístup pouze matka dítěte. Dítě může žádat o přístup k této dokumentaci až po dovršení 12 let věku.⁶⁹

Řada právních odborníků považuje ustanovení týkající se utajeného porodu za nedostatečná.⁷⁰ Zpracovatelka této práce souhlasí, neboť si nelze nevšimnout nepřesných formulací ve výše zmíněných zákonech. Například neexistuje výslovné ustanovení o možnosti matky změnit své rozhodnutí o utajení své totožnosti. Proto je možné usoudit, že matka může své rozhodnutí změnit kdykoli. Určité komplikace mohou nastat i v situacích, kdy jsou ženy nezletilé nebo mají omezenou svéprávnost, poněvadž zákon se k této věci nevyjadřuje. Zde lze dedukovat, že tyto ženy z povahy věci nemohou požádat o utajení své totožnosti v souvislosti s porodem. Obecně totiž platí, že ženy s omezenou svéprávností nemohou samy rozhodovat o svých právních záležitostech. Tudíž je třeba zajistit, aby v takových případech byla matka zastoupena opatrovníkem nebo jinou osobou, která může rozhodovat v jejím jménu. Navíc je-li matka nezletilá, bude potřebovat souhlas zákonných zástupců.

⁶⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 166.

⁶⁷ Ustanovení § 17 zákona č. 301/2000 Sb., *o matrikách, jménu a příjmení* v posledním znění.

⁶⁸ Tamtéž, ustanovení § 14 odst. 1.

⁶⁹ Tamtéž, ustanovení § 8a odst. 4.

⁷⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 166.

2.6 SUROGÁTNÍ MATEŘSTVÍ

Surogátní neboli náhradní mateřství je proces, při němž náhradní matka odnese plod a porodí dítě pro někoho jiného, primárně pro objednatelský pár, jemuž posléze dá souhlas k osvojení dítěte.⁷¹ Obecně může sloužit jak jednotlivcům, tak pářům heterosexuálním i homosexuálním.⁷²

Dle zdroje genetického materiálu se náhradní mateřství rozlišuje na tradiční a gestační. V praxi je však častěji používán gestační typ, při kterém se využívá kombinace mimotělního oplodnění a přenos embrya do dělohy náhradní matky. Je-li jeden z objednatelského páru neplodný, je možné využít oocyty a spermie dárců. V tomto případě náhradní matka nemá s dítětem žádnou genetickou vazbu. Oproti tomu tradiční náhradní mateřství zahrnuje skutečnost, kdy náhradní matka je i genetickou matkou, neboť poskytla svá vajíčka. Objednatel pak poskytne svůj genetický materiál nebo je využít dárcovský. Z uvedeného je patrné, že u tradičního náhradního mateřství by mohl vzniknout problém, kdy během těhotenství si náhradní matka může vytvořit silné citové vazby s dítětem, které nosí, což by mohlo vést k tomu, že odmítne naplnit původní dohodu.⁷³

Kromě toho lze náhradní mateřství rozdělit na dva typy podle výše odměny, a to na altruistické a komerční. U altruistického má náhradní matka nárok jen na náhradu nákladů vynaložených v souvislosti s poskytováním služby. Zatímco v komerčním se platí odměna nad rámec přímých nákladů.⁷⁴ Je na místě též zmínit, že náhradní matkou je obvykle osoba příbuzná nebo objednatelskému páru blízká. Mnohdy je to však záměrně osoba zcela cizí.⁷⁵

Dále je třeba dodat, že objednatelský pár není oprávněn převzít do péče dítě hned po jeho narození. Dle zákona je jim dovoleno převzít dítě od náhradní

⁷¹ BUREŠOVÁ, Kateřina. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. *Právní rozhledy* [online]. 2016, roč. 24, č. 6, str. 193. [cit. 2023-01-31]. ISSN 1210-6410 Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

⁷² JIRSA, Jaroslav a Věra FRANKOVÁ. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. 2022, roč. 12, č. 1, str. 15. ISSN 1804-8137.

⁷³ BUREŠOVÁ, Kateřina. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. *Právní rozhledy* [online]. 2016, roč. 24, č. 6, str. 193. [cit. 2023-01-31]. ISSN 1210-6410 Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

⁷⁴ JIRSA, Jaroslav a Věra FRANKOVÁ. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. 2022, roč. 12, č. 1, str. 16. ISSN 1804-8137.

⁷⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 167.

matky nejdříve po uplynutí šestitýdenní lhůty od porodu. Právní statut rodiče ale nastává až jeho osvojením.⁷⁶ Ustanovení § 804 OZ umožňuje osvojení v případě náhradního mateřství mezi příbuznými v linii přímé a mezi sourozenci.⁷⁷

Na problematiku surrogátního mateřství nelze nahlížet izolovaně, jelikož tento institut úzce souvisí s dalšími vědními obory, což podtrhuje jeho význam a aktuálnost.⁷⁸ Tento koncept je zásadní, neboť řeší problémy, jež brání ženám v otěhotnění, např. poruchy reprodukčních orgánů. Taktéž je relevantní, pokud nemůže docílit donošení zdravého plodu, porodu dítěte anebo příp. z jiných závažných zdravotních příčin či komplikací. Nicméně v našem právním systému je asistovaná reprodukce upřednostňována před náhradním mateřstvím, které je aktuálním fenoménem spíše v zahraničí.⁷⁹ Dle autorky práce je třeba souhlasit s názorem JUDr. Kateřiny Burešové, která navrhuje novelizaci zákona, jež by upravila pravidla a celý proces náhradního mateřství v souladu s ostatními právními předpisy. V právním řádu České republiky je tento termín téměř neznámý, a proto může způsobit problémy a nejistoty při jeho aplikaci. Oproti jiným státům, tuzemský právní systém kvůli absenci úpravy náhradní mateřství nedoporučuje, ale ani nezakazuje. Z tohoto důvodu umožňuje toleranci v rámci soudního řízení o osvojení dítěte. Rovněž lze říci, že v českém právu je surrogátní mateřství založeno především na důvěře mezi zamýšlenými rodiči a náhradní matkou, jak si ujednají práva a povinnosti v souladu a v mezích ustanovení zákona. Nový právní předpis by zajistil jasnější a transparentnější proces pro všechny zúčastněné strany.

2.6.1 NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY

Otázkou uznání rozhodnutí cizího státu o rodičovství dvou osob stejného pohlaví se zabýval ÚS ČR, jelikož stěžovatelé v předmětném řízení navrhli zrušení rozhodnutí s odůvodněním, že porušuje jejich ústavně zaručená práva na soukromý a rodinný život, právo být chráněni před diskriminací, právo na

⁷⁶ Tamtéž, str. 167-168.

⁷⁷ Ustanovení § 804 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

⁷⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícímateřství. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 21, str. 725-732. ISSN 1210-6410.

⁷⁹ BUREŠOVÁ, Kateřina. Surrogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. *Právní rozhledy* [online]. 2016, roč. 24, č. 6, str. 193. [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

spravedlivý proces a také pro rozpor s principem nejlepšího zájmu dítěte. Jeden ze stěžovatelů je občanem České republiky a druhý Dánem. Ve společné domácnosti žijí v Kalifornii, kde podle zdejšího práva uzavřeli manželství. V roce 2012 stěžovatelé podle kalifornského práva uzavřeli smlouvu s náhradní matkou, jež donosila embryo vzniklé umělým oplodněním z vajíčka anonymní dárkyně a spermatu stěžovatele. Před narozením dítěte Vrchní soud státu Kalifornie rozhodl, že stěžovatelé budou uvedeni jako rodiče v rodném listu, pokud se dítě narodí. Po jeho narození byl stěžovateli se státním občanstvím České republiky vydán český rodný list narozeného dítěte, v němž byl uveden jako otec dítěte a druhá kolonka zůstala nevyplněna. Stěžovatelé se obrátili na NS ČR s návrhem na uznání rozhodnutí kalifornského soudu ohledně druhého stěžovatele vzhledem k jeho nulitnímu vztahu k dítěti v rodném listu. Podle nich může tato situace negativně ovlivnit zájem dítěte a vést k různým komplikacím, ať již v rámci dědictví, při lékařských vyšetřeních či hospitalizacích, přístupu k informacím o lékařském stavu dítěte a dalších. Zkrátka nebude moci činit důležitá právní rozhodnutí ohledně svého dítěte. Navzdory tomu NS ČR zamítnul návrh s tvrzením, že toto nepovažuje jako diskriminaci a ztotožňuje se se závěrem, kdy český právní řád neumožňuje manželství pro osoby stejného pohlaví. Uznalo-li by se zahraniční rozhodnutí o faktickém rodičovství pro stejnopohlavní pár, bylo by to zjevně v rozporu s veřejným pořádkem České republiky.⁸⁰

Dle ÚS ČR je evidentní rodinná vazba mezi stěžovateli a dítětem. S odkazem na svou vlastní judikaturu konstatoval, že je nevyhnutelné respektovat rodičovství vzniklé formou náhradního mateřství, což v tomto konkrétním případě neodporuje veřejnému pořádku. Z tohoto důvodu je třeba opustit tradiční představu o rodině a uznat faktický právní stav prvního stěžovatele, aby mohlo dítě žít v úplné rodině se dvěma otci, kteří o něj pečují. Nicméně ÚS ČR ve svém závěrečném verdiktu zásadně odmítl uznat cizí rozhodnutí o rodičovství v případě stěžovatele z Dánska, protože české právo neumožňuje rodičovství dvou osob stejného pohlaví.⁸¹

⁸⁰ Nález ÚS ČR ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16-2.

⁸¹ BUREŠOVÁ, Kateřina. Nejlepší zájem dítěte z jiného úhlu. Nad kritikou nálezu Ústavního soudu ve věci uznání kalifornského rodičovského statutu stejnopohlavního manžela. *Právní rozhledy*

Podle autorky práce může být pro některé jedince nevýhodou, že v českém právním řádu jsou stále za rodiče považováni pouze muž a žena, a nikoli stejnopohlavní pár. Zákonodárce by mohl být benevolentnější vůči registrovaným partnerům a umožnit jim osvojení dítěte po určité době a za určitých podmínek, tak aby oba partneři byli uvedeni v rodném listu dítěte jako jeho rodiče.

V této návaznosti je důležité poznamenat, že matriky se často s podobnými situacemi potýkají, zejména v situacích, kdy se dítě stejnopohlavnímu páru narodí v zahraničí a alespoň jeden z rodičů má české občanství, nebo když se rodič dítěte rozhodne změnit své pohlaví. Stávající právní předpisy prozatím neumožňují zaznamenání těchto rodičů v matričních knihách, rodných listech a souvisejících dokumentech v plném rozsahu. Ministerstvo vnitra České republiky (dále jen „MV ČR“) však předložilo návrh nové vyhlášky týkající se této problematiky a počátkem února 2023 odeslalo do připomínkového řízení. Hlavním cílem nové vyhlášky je zavedení nového vzoru matričního tiskopisu pro rodné listy, které budou vydávány dětem narozeným párům stejného pohlaví. Nový typ rodného listu namísto termínů „otec“ a „matka“ bude obsahovat identické kolonky s názvem „rodič“ a „rodič“. Tato změna nebude mít žádný negativní dopad na práva jednotlivců a mohla by přinést pozitiva v oblasti rovných přístupů pro rodiče stejného pohlaví, což by mohlo vést i ke zlepšení postavení dětí těchto rodičů.⁸²

[online]. 2018, roč. 26, č. 1, str. 20-23. [cit. 2023-02-04]. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

⁸² Už ne otec a matka. Jen rodič. Vnitro chystá nové rodné listy pro děti stejnopohlavních párů. *ECHO 24* [online]. Praha: ECHO MEDIA, 2023 [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://www.echo24.cz/a/HaNvt/zpravy-domov-zmena-rodne-listy-stejnopohlavni-pary>

3 GENEZE ÚPRAVY URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ

Nejdříve je důležité uvést historický vývoj konceptu určování otcovství, poněvadž dosavadní právní úpravy, které se touto problematikou zabývají, jsou formulačně převzaty z římského práva, všeobecného občanského zákoníku, též ze ZPR a ZOR.

3.1 EXKURZ DO ŘÍMSKÉHO PRÁVA

Původ našeho rodinného práva je významně ovlivněn Římany. Jak již bylo nastíněno v úvodu, termín určování otcovství má kořeny ve starověkém Římě.⁸³ Římské soukromé právo rozlišovalo dva typy příbuzenství; cognatio a agnatio. Cognatio z právního hlediska znamenalo přirozené příbuzenství založené pouze na krevních vazbách. Avšak v římské kultuře převládalo agnátské příbuzenství, jenž bylo založeno na právním vztahu mezi členy rodiny a mocenském postavení otce rodiny.⁸⁴

Z výše uvedeného je zřejmé, že otec v římské rodině disponoval neomezenou mocí nad svou manželkou, jejich potomky a veškerým rodinným majetkem.⁸⁵ V té době mohl rozhodovat o životě a smrti svých dětí. Nejenže mu příslušelo právo je odložit (zpravidla na veřejném místě), ale mohl s nimi i obchodovat. Mimoto otci jako hlavě rodiny náležela manželská moc nad ženami. Lze říci, že matka dětí v římském právu na rozdíl od otce neměla žádná práva a povinnosti vůči svým potomkům, a tudíž nenesla odpovědnost za jejich výchovu. Zatímco otec byl zodpovědný za činy svých dětí a škody, které způsobily.⁸⁶

Tehdy bylo možné získat otcovskou moc třemi různými způsoby. Nejčastější cesta byla prostřednictvím běžného manželství, kdy byl manžel automaticky považován za otce narozeného dítěte. Druhý způsob nastával,

⁸³ LOUKALOVÁ, Kamila et al. *Soudobé reflexe římského práva: římské právo v moderních kodifikacích*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-87975-29-9, str. 39.

⁸⁴ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. uprav. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-566-1, str. 76-77.

⁸⁵ Tamtéž, str. 81.

⁸⁶ LOUKALOVÁ, Kamila et al. *Soudobé reflexe římského práva: římské právo v moderních kodifikacích*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-87975-29-9, str. 34.

jestliže se dítě narodilo mimo manželství. Dítě narozené v tzv. konkubinátě⁸⁷ bylo legitimováno dvěma možnostmi. Legitimace se prováděla následným sňatkem. Nebyl-li možný, tak na žádost otce císařským reskriptem. Poslední možností, jak získat otcovskou moc bylo osvojení dítěte. To mohlo nastat za předpokladu, že dítě mělo genetické příbuzenstvo pouze s rodinou z matčiny strany. Dítě by jinak nemělo žádné agnátské příbuzné a biologický otec si ho nemohl osvojit, protože tehdy platilo pravidlo, které neumožňovalo osvojení vlastního nemanželského dítěte.⁸⁸

Římské právo má zásadní význam, neboť ovlivnilo vývoj pramene práva na našem území. Na je jeho základě vzniklo mnoho zásad, jež měly vliv na vytváření právních norem, a to nejenom ABGB, ale také z něj vychází i recentní právní úprava. Tento vliv lze spatřit v řadě římskoprávních zásad, jako např. *mater semper certa est*, *paper incertus*, což znamená, že matka je vždy jistá, otec nejistý.⁸⁹ Autorka práce je však názoru, že negativem římského práva byla nerovnost mezi rodiči. Další nevýhody spatřuje v neomezené moci otce nad svou ženou a jejich potomky.

3.2 VŠEOBECNÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK

Všeobecný občanský zákoník, známý též jako ABGB je považován za jeden z nejstarších a nejvýznamnějších kodexů v evropském právním prostředí. ABGB měl vliv na další vývoj soukromého práva v celé Evropě a stal se vzorem i pro práva mimoevropských zemí.⁹⁰ Byl vyhlášen patentem císaře Františka I. 1. června 1811 a platil v naší zemi až do roku 1950. Upravoval mnoho oblastí rodinného práva. Zásadní byla ustanovení týkající se práv rodičů a dětí. Tato práva byla velmi podrobně vymezena ve třetí hlavě dílu prvního v § 137-171 ABGB, bylo striktně rozlišováno mezi dětmi narozenými v manželství a mimo něj.

⁸⁷ Pozn.: Konkubinát označuje stálé soužití muže a ženy, které se podobá manželství, ale bez oficiálního sňatku.

⁸⁸ LOUKALOVÁ, Kamila et al. *Soudobé reflexe římského práva: římské právo v moderních kodifikacích*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-87975-29-9, str. 29-30.

⁸⁹ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. uprav. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-566-1, str. 76.

⁹⁰ ELISCHER, David. Zpráva z mezinárodní vědecké konference „200 let Všeobecného občanského zákoníku“. *Ad Notam*. 2011, č. 6, str. 59. ISSN 1211-0558.

V jeho ustanoveních § 137-154 byl řešen poměr mezi rodiči a dětmi narozenými v manželství, kdežto v ustanoveních § 155-171 ABGB byla věnována pozornost dětem nemanželským.⁹¹ Klíčovým byl § 155 ABGB, který výslovně stanovil, že nemanželské děti mají jiná práva než děti z manželství. Nemanželské děti získaly rodné jméno matky, což představovalo změnu oproti právu římskému.⁹² Posun je možno spatřit v právech a povinnostech rodičů, kdy otec byl zodpovědný za výživu dětí a matka za jejich zdraví a výchovu.⁹³ Dětem tak bylo zajištěno jejich celkové blaho.⁹⁴

Obecně lze říci, že v době účinnosti ABGB se otcovství určovalo podle svazku, ve kterém bylo dítě počato. První domněnka byla typická pro dítě počaté v manželství. Zde se za otce považoval manžel, narodilo-li se dítě po uplynutí 180 dnů od uzavření manželství a do 300 dnů po jeho zániku, a to ať již zaniklo smrtí manžela nebo rozvázáním manželského svazku.⁹⁵ Takto určené otcovství mohl manžel matky dítěte popřít do tří měsíců od doby, kdy se dozvěděl o jeho narození. Tehdy nestačilo souhlasné prohlášení matky s popřením jeho otcovství, a proto musel prokázat, že v rozhodné době nebyl se svou manželkou. Pokud však manžel nebyl způsobilý tak učinit před uplynutím lhůty, stejné právo příslušelo jeho zákonnému zástupci.⁹⁶ ABGB upravil i situaci, kdyby manžel zemřel nebo byl neznámý před uplynutím popěrné lhůty. V takovémto případě mohlo popřít otcovství dokonce dítě prostřednictvím opatrovníka. Toto právo ovšem zaniklo uplynutím jednoho roku od zletilosti dítěte.⁹⁷

V ustanovení § 163 ABGB je stanovena právní domněnka nemanželského původu dítěte. Podle této domněnky za otce dítěte se předpokládá muž, jenž měl pohlavní styk s matkou dítěte, prokázal-li že od tohoto styku do porodu neuplynulo méně než 180 dní a více než 300 dní, anebo jestliže se k otcovství přiznal i mimo soudní řízení.⁹⁸ Prokázání správnosti data narození dítěte bylo prověřeno znalci.⁹⁹

⁹¹ Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., *obecný zákoník občanský*.

⁹² Tamtéž, ustanovení § 155.

⁹³ Tamtéž, ustanovení § 141.

⁹⁴ Tamtéž, ustanovení § 139.

⁹⁵ Tamtéž, ustanovení § 138.

⁹⁶ Tamtéž, ustanovení § 158.

⁹⁷ Tamtéž, ustanovení § 159.

⁹⁸ Tamtéž, ustanovení § 163.

⁹⁹ Tamtéž, ustanovení § 157.

Po určení otcovství se následně provedl deklaratorní zápis tohoto určení do matriky s podmíněným souhlasem otce. Tento souhlas byl potvrzen svědectvím duchovního správce a kmotra domnělého otce.¹⁰⁰ V uvedených situacích je možné vidět současnou domněnku otcovství založenou na souhlasném prohlášení matky dítěte a putativního otce, stejně jako domněnku, která za otce považuje muže, jenž s matkou dítěte souložil v rozhodné době. Je třeba také poznamenat, že cílem ABGB nebylo určit biologický původ dítěte, nýbrž pouze zjistit, zda se dítě narodilo v manželství nebo mimo něj. To platilo i v případě popírání otcovství.

Na závěr této podkapitoly lze ABGB velice pozitivně hodnotit, zejména díky jeho ustanovením upravujícím určování a popírání otcovství. Tento propracovaný právní kodex položil základy pro vyvratitelné domněnky, které jsou stále v platnosti. Lze konstatovat, že jeho klíčovým cílem bylo spíše určení právního otce pro dítě. Nicméně je nutno dodat, že tehdy dokazování bylo velmi složité a spoléhalo se hlavně na předpoklad, že otcem je muž, se kterým měla žena v dané době pohlavní styk.

3.3 ZÁKON O PRÁVU RODINNÉM

ABGB byl do československého právního řádu přijat zákonem č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, jenž byl vydán Národním výborem československým.¹⁰¹ Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole, na českém území tato recepční norma platila do přelomu čtyřicátých a padesátých let, kdy byla nahrazena a částečně převzata tzv. středním občanským zákoníkem č. 141/1950 Sb., který se stal součástí československé právní úpravy účinné od 1. ledna 1951.¹⁰² I přestože rekonstrukce přebírala celou řadu ustanovení z ABGB, neupravovala však materii týkající se určování a popírání otcovství. To nehrálo žádnou roli, neboť ještě před jeho účinností byl přijat ZPR, jenž se v části druhé zabýval zjišťováním otcovství. Kromě toho, že tento kusý zákon vycházel ze sovětského pojetí rodinného práva, přinesl též pozitivní aspekty jako např. zrušení rozdělení dětí na manželské a nemanželské. Při určování otcovství nebyl

¹⁰⁰ Tamtéž, ustanovení § 164.

¹⁰¹ Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

¹⁰² Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník ve znění k 31.3.1964.

kladen důraz na to, zda bylo dítě počato v manželství či mimo něj, ale spíše na zjištění jeho biologického otce.¹⁰³

ZPR přinesl i významné změny v rovnoprávnosti rodičů. Práva nebyla přiznána pouze otcům, zákonodárce nově zakotvil právní koncept „rodičovská moc“, na jehož základě práva a povinnosti náležely oběma rodičům.¹⁰⁴ Nicméně mateřství zůstalo beze změny a stále se uplatňovala biologická skutečnost porodu. Ustanovení § 42-51 ZPR se zabývala určováním a popíráním otcovství pomocí domněnek, jež se s různými odchylkami používají dodnes. Podle první domněnky se manžel matky dítěte považoval za otce, pokud to nebylo jinak určeno.¹⁰⁵ Nebyl-li manžel, tak se aplikovala druhá domněnka, dle které byl otcem muž, jenž své otcovství uznal nebo byl k němu soudem určen.¹⁰⁶ Zde byl vyžadován souhlas matky dítěte. Dle třetí domněnky byl otcem dítěte muž, jenž v rozhodné době souložil s matkou dítěte.¹⁰⁷

Je nutno zmínit, že ustanovení v ZPR vztahující se k popírání otcovství ukazují na nerovnost mezi rodiči. Konkrétně se jedná o § 51 ZPR, který matce dítěte umožňuje popřít otcovství založené jen na základě první domněnky.¹⁰⁸ V ostatních ustanoveních se o popírání otcovství matkou přímo nehovoří. Naopak ZPR muži přiznává právo popřít své otcovství, jež bylo určeno jakoukoli domněnkou. Lhůta pro popření otcovství je v ZPR prodloužena na šest měsíců, kdy se dozvěděli o narození dítěte, což se značně liší od ABGB.¹⁰⁹

Lze shrnout, že v té době byla úprava rodinněprávních poměrů oddělena od občanského zákoníku.¹¹⁰ Ačkoliv ZPR upravoval stroze jen několik ustanovení, byl výstižný a zakotvil řadu článků, jež jsou převzaty do stávajícího OZ. Nejenže ZPR upřesnil pojetí manželství, rodiny, potažmo rodičů a dětí, taktéž neopomíjel osvojení a s ním spojenou vyživovací povinnost anebo poručenství.

¹⁰³ DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolina ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7, str. 456.

¹⁰⁴ Ustanovení § 55 zákona č. 265/1949 Sb., o *právu rodinném* ve znění k 31.3.1964.

¹⁰⁵ Tamtéž, ustanovení § 42 odst. 1.

¹⁰⁶ Tamtéž, ustanovení § 43.

¹⁰⁷ Tamtéž, ustanovení § 47 odst. 2.

¹⁰⁸ Tamtéž, ustanovení § 51.

¹⁰⁹ Tamtéž, ustanovení § 48.

¹¹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem a subjektivní „přirozená“ práva dítěte. *Bulletin advokacie*. 2007, č. 5, str. 33. ISSN 1210-6348.

3.4 ZÁKON O RODINĚ

Přijetím Ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky došlo k dosažení tzv. socialismu a reformě právního řádu. Z tohoto důvodu bylo také přepracováno rodinné právo, které bylo upraveno v ZOR. Jeho obsah se však příliš nelišil od původního ZPR.¹¹¹ ZOR se skládal ze čtyř částí. Druhá část byla zvláště významná, neboť se věnovala vztahům mezi rodiči a dětmi. Nahradila starší právní institut „rodičovská moc“ a pojmenovala nově „rodičovská zodpovědnost“. Zde ZOR upravil práva a povinnosti rodičů vůči jejich dětem. Třetí hlava této druhé části ZOR nazvaná „určení rodičovství“ se zabírala podstatou určování a popírání rodičovství v ustanoveních § 50a-62a.¹¹²

Již v oné době bylo možné spatřovat výrazný rozvoj v medicíně v souvislosti se surogátním mateřstvím, které vyvolalo mnoho etických otázek. Zásadním bylo ustanovení § 50a ZOR, v němž bylo nově výslovně stanoveno, že za matku dítěte je považována žena, jež jej porodila.¹¹³ Zavedením uvedeného ustanovení byl z části vyřešen problém náhradního mateřství, kdy dítě se mohlo dostat ke genetické matce jen jeho osvojením.¹¹⁴

S pokrokem lékařské vědy došlo k novelizaci ZOR tzv. velkou novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., o rodině, jenž přinesl celou řadu tehdy netradičních řešení. Citovanou novelou ZOR byla zavedena podmínka otcovství svědčící pozdějšímu manželovi.¹¹⁵ V tomto kontextu bylo možné popřít své otcovství na základě analýzy DNA, poněvadž stávající manžel mnohdy nebyl biologickým otcem. Nicméně, pokud šlo o dítě počaté umělým oplodněním se souhlasem otce, zákon vylučoval popření otcovství. Zde bylo dovoleno popřít otcovství jen prokázáním, že k otěhotnění ženy došlo jinak.¹¹⁶ Tento zákon upřednostňoval biologické otcovství před právním. Stojí za zmínku, že asistovanou reprodukci

¹¹¹ DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolína ADAMOVIČ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7, str. 460.

¹¹² Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění k 31.12.2013.

¹¹³ Tamtéž, ustanovení § 50a.

¹¹⁴ VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. uprav. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9, str. 154.

¹¹⁵ Ustanovení § 51 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění k 31.12.2013.

¹¹⁶ Tamtéž, ustanovení § 58.

mohly podstoupit i nemanželské páry a v takové situaci pak muž, který dal souhlas k zákroku, byl považován za otce dítěte.¹¹⁷

ZOR převzal ustanovení související s určováním otcovství z předchozího ZPR. Patrný rozdíl byl u druhé domněnky, kdy místo pouhého uznání otcovství ZOR stanovil, že otcovství mohlo být určeno souhlasným prohlášením. Matce dítěte takto vzniklou domněnku otcovství, bylo přiznáno právo jej popřít.¹¹⁸ Při přijetí ZOR bylo umožněno nejvyššímu státnímu zástupci podat návrh na popření otcovství muže založené souhlasným prohlášením rodičů před uplynutím popěrné lhůty. Toto oprávnění bylo omezeno v zájmu ochrany dítěte a v souladu s ustanoveními ochraňujícími lidská práva.¹¹⁹ Nejvyšší státní zástupce mohl zasahovat do subjektivních práv rodičů i proti jejich vůli, aby zabránil obcházení zákona.¹²⁰

Z uvedeného plyne, že hlavním záměrem ZOR byla ochrana rodiny a zájmu dítěte. V jeho ustanoveních si lze všimnout změny právní terminologie, kdy nahradil „zájem společnosti“ výrazem „zájem dítěte“.¹²¹

¹¹⁷ DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolina ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7, str. 462.

¹¹⁸ Ustanovení § 61 zákona č. 94/1963 Sb., o *rodině* ve znění k 31.12.2013.

¹¹⁹ Tamtéž, ustanovení § 62a.

¹²⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem a subjektivní „přirozená“ práva dítěte. *Bulletin advokacie*. 2007, č. 5, str. 33. ISSN 1210-6348.

¹²¹ Ustanovení § 62a zákona č. 94/1963 Sb., o *rodině* ve znění k 31.12.2013.

4 OTCOVSTVÍ

Určování otcovství v České republice se řídí obdobnými zásadami jako ve většině evropských právních úprav.¹²² Otcovství spolu s mateřstvím představuje základní statusový vztah, který má velký význam pro rodinný život. Cílem určování otcovství je poskytnout ochranu nejen nezletilému dítěti, které má právo na oba rodiče. Z toho lze vyvodit, že pro dítě je nejdůležitější právní uznání otcovství.¹²³

Tato problematika je u nás upravena v ustanoveních § 776-784 OZ. Jak již bylo v úvodu zmíněno, při určování otce dítěte se využívá systém vyvratitelných právních domněnek, jenž vycházejí z pravděpodobností. Tyto domněnky otcovství nejsou aplikovány náhodně, ale postupně podle OZ. V době trvání klasické první domněnky svědčící manželovi matky dítěte, je možné uplatnit jinou zákonnou domněnku jen, jestliže nejsou splněny podmínky pro domněnku první. Až poté tedy lze aplikovat domněnku tzv. jedenapůltou, druhou, příp. třetí. Výjimkou potvrzující pravidlo je ustanovení § 777 OZ, které umožňuje konverzi první domněnky ve druhou. Rodiče musí akceptovat toto pořadí, i přestože se právní otcovství liší od biologického. Je-li otcovství k dítěti určeno souhlasným prohlášením rodičů, tak jakýkoliv další způsob určení otcovství je zbytečný a vyloučený. To se týká i situace, kdy zákonným způsobem nebylo popřeno otcovství muže, jenž souhlasil s určením otcovství, i když nebyl biologickým otcem dítěte. Právní domněnky otcovství se snaží vycházet ze souladu právního, biologického i sociálního rodičovství.¹²⁴ V našem právním řádu se však klade více důraz na právní otcovství, a to z důvodu poskytnutí ochrany dítěti, což je v jeho zájmu.¹²⁵

Domněnky otcovství mají zásadní význam v právních záležitostech týkajících se určení rodičovství a snah o jeho popření. Tyto domněnky s sebou nesou důležitá práva a povinnosti, které motivují rodiče a třetí osoby k jednání v

¹²² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 173.

¹²³ KOTROUŠOVÁ, Denisa. O domněnce otcovství k dítěti narozenému z umělého oplodnění. *Právní rozhledy* [online]. 2021, roč. 29, č. 23-24, str. 814-822. ISSN 1210-6410. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

¹²⁴ ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-195-3, str. 18.

¹²⁵ Tamtéž, str. 20.

této záležitosti. Soudy musí v takovýchto případech přihlížet k nejlepšímu zájmu dítěte a brát v úvahu rodičovská práva a finanční povinnosti, jež jsou zde v sázce, a to i nad rámec biologických vazeb dítěte.¹²⁶

4.1 URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE PRVNÍ DOMNĚNKY

Nevýznamnější a první zákonnou domněnkou otcovství je ta, která vychází z manželství, neboť to zajišťuje jistotu a stabilitu statusu manželů. Je na místě zdůraznit, aby se jednalo o platné manželství, nikoli o manželství zdánlivé. Tato zákonná domněnka má nejvyšší aplikační prioritu v rámci právních domněnek. Klíčovým ustanovením je § 776 OZ, který stanovuje podmínky pro tuto domněnku. Zákon zde výslovně hovoří, že manžel matky se považuje za otce dítěte, narodí-li se dítě v době od uzavření manželství až do třístého dne od jeho zániku, eventuálně pokud bylo manželství prohlášeno za neplatné.¹²⁷

Zmíněná ochranná doba začíná běžet následující den po skutečnosti rozhodné pro její počátek. Zaniklo-li však manželství prohlášením jednoho z manželů za neplatné, doba začne běžet ode dne, kdy soud rozhodl o zániku manželství. Rozhodující je den, kdy příslušné rozhodnutí soudu nabylo právní moci. Jestliže manželství zaniklo smrtí, relevantním datem je den uvedený v úmrtním listu. Existuje také možnost, že manžel je prohlášen za nezvěstného, ale tím však manželství nezaniká. Zde ochranná doba začne běžet ode dne, kdy nastaly účinky prohlášení nezvěstnosti. Může dojít k situaci, že manžel podstoupí změnu pohlaví, a proto dojde k zániku manželství. Ochranná doba bude běžet ode dne uvedeného v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb.¹²⁸

Z výše uvedeného je patrné, že OZ rozšířil aplikaci první domněnky dokonce na případy, kdy byl manžel matky dítěte prohlášen za nezvěstného, což je nová změna oproti dřívějším právním normám. Narodí-li se dítě do 300 dnů od prohlášení manžela za nezvěstného, bude zapsán jako jeho otec v rodném listu¹²⁹.

¹²⁶ VEDER, James a Brittney MILLER. Presumptions in Paternity Cases: Who Is the Father in the Eyes of the Law? *Family Advocate* [online]. 2018, roč. 40, č. 4, str. 30. [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26533109>

¹²⁷ Ustanovení § 776 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

¹²⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 174-175.

¹²⁹ Pozn.: V příloze B je uveden vzor vyplněného matričního listu v knize narození pro dítě narozené z manželství. Vzorek textu vyznačený kurzívou vyplňuje matrikář.

Nicméně pokud by se narodilo ještě před uplynutím této lhůty od zániku prvního manželství a matka se znovu provdala, první domněnka otcovství by se vztahovala na pozdějšího manžela. Rozhodujícím faktorem této domněnky je tedy narození dítěte během manželství.¹³⁰ Zde je potřeba zdůraznit, že není významné, kdo je biologickým otcem. Nebude-li otcovství popřeno, tak manžel matky zůstane trvale právním otcem dítěte, a to se všemi důsledky.¹³¹ Domněnka otcovství prvního manžela může nastat jen jestliže stávající, tj. druhý manžel úspěšně popře otcovství. V obou situacích se jedná o vyvratitelnou domněnku. Podle ustanovení § 776 OZ jsou stanoveny podmínky na koho se vztahuje důkazní břemeno týkající se vyvracení domněnek otcovství. Toto břemeno by nesl nejdříve druhý manžel a až poté první.¹³²

Náš právní řád umožňuje z důvodů rozpadu takřka každého druhého manželství, aby právní rodičovství co nejdříve odpovídalo biologickému a sociálnímu rodičovství. Může nastat situace, kdy se manželé nestihnou z různých příčin rozvést a biologický otec si nemůže vzít za manželku svou „nerozvedenou“ partnerku, s níž čeká dítě, a tak se stát podle práva jeho otcem. Za otce je zde považován stávající manžel matky dítěte. Aktuální právní úprava dává možnost tyto situace vyřešit a ve sporech nabízí sjednocení biologického a právního otcovství.¹³³

Ustanovení § 777 OZ obsahuje zcela nová a konkrétní pravidla pro případ, kdy se matka dítěte znovu neprovdala, ale její dítě se narodilo nejen dříve než 300 dnů od zániku předchozího manželství, nýbrž i po podání návrhu na zahájení řízení o rozvod. Toto ustanovení představuje konverzi prvé domněnky v druhou, která sjednocuje biologickou realitu s právním stavem. Úspěšná aplikace spočívá v tom, že matka dítěte, její dosavadní manžel a jiný muž chtějí v průběhu rozvodového řízení prohlásit manželství za neplatné současně se souhlasným prohlášením o popření matrikového otce a o určení otce jiného. Souhlasné

¹³⁰ KINDL, Milan, Aleš ROZEHNAL a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, str. 501-502.

¹³¹ ŠEVČÍK, Ludvík. *Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0221-0, str. 40.

¹³² KINDL, Milan, Aleš ROZEHNAL a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, str. 501-502.

¹³³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 175.

prohlášení všech třech účastníků musí být učiněno v řízení před soudem na základě návrhu jednoho z nich. OZ stanoví jednoletou objektivní lhůtu pro zahájení řízení o určení otcovství, která začne běžet dnem narození dítěte. Po uplynutí této zákonem stanovené lhůty právo zaniká.¹³⁴ Dle zvláštního zákona může soud přerušit tento druh řízení na základě souhlasného prohlášení, byl-li návrh podán ještě před ukončením řízení o rozvod manželství, popř. řízení o neplatnosti manželství. Pozastavení řízení bude trvat do pravomocného zániku manželství. Bude-li řízení o rozvod manželství nebo o jeho neplatnost zastaveno, musí soud též zastavit řízení o určení otcovství. Když je rozhodnutí v řízení o určení otcovství pravomocné, účastníci podepíší protokol, ve kterém bude zapsán biologický otec dítěte. Soud následně oznámí změnu a protokol odešle matričnímu úřadu. Na tomto základě, bude dítěti vystaven nový rodný list, jenž odpovídá novému právnímu stavu.¹³⁵

NS ČR se zabýval otázkou, zda je možné použít ustanovení § 777 OZ k určení otcovství souhlasným prohlášením k dosud nenarozenému dítěti. Ten se k této věci postavil negativně, neboť nenarozený plod nemá právní osobnost a nelze ho zatím zapsat do matriky. Již z prvního odstavce tohoto paragrafu je zřejmé, že nejprve se musí dítě narodit a až poté je možné mu určit otce.¹³⁶

Určit otcovství dle první domněnky lze také, jestliže manžel udělí souhlas k umělému oplodnění své manželky a dítě se narodí do manželství, resp. v ochranné době, která rovněž činí tři sta dnů. Za otce dítěte zde bude považován manžel matky dítěte, i přestože nebude použit jeho genetický materiál. Do matriky bude zapsán prostřednictvím manželského statusu. Tato situace není přímo upravena v OZ, ale vychází zejména z ustanovení § 778 OZ.¹³⁷

Z předchozího textu lze shrnout, že první domněnka otcovství spočívá v souladu právního, biologického, resp. genetického a sociálního rodičovství, což má sloužit k ochraně rodiny založené manželstvím, a především k zajištění sociálního postavení dítěte. Nasvědčuje tomu OZ, který v části druhé Hlavy I

¹³⁴ Ustanovení § 777 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

¹³⁵ Ustanovení § 416 zákona č. 292/2013 Sb., *o zvláštních řízeních soudních* v posledním znění.

¹³⁶ Stanovisko NS ČR ze dne 14. 4. 2021, sp. zn. Cpjn 202/2020.

¹³⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 175.

vymezuje právní definici manželství a uvádí, že jeho hlavním účelem kromě ochrany je zajistit i řádnou výchovu dětí oběma rodiči, tedy matkou a otcem a také vzájemnou podporu a pomoc mezi manžely.¹³⁸

Na závěr této podkapitoly lze uvést zajímavé rozhodnutí NS ČR ve věcech občanskoprávních. Žalobce se v listopadu 2015 domáhal určení otcovství, protože byl biologickým i sociálním rodičem a bylo nežádoucí, aby mu bylo vinou žalované odepřeno právní rodičovství. V žalobě uvedl, že s ní žil od března 2013 ve společné domácnosti. Po roce nesezdaného soužití se jim narodilo dítě. Na základě této skutečnosti učinili společné souhlasné prohlášení o určení otcovství žalobce před matričním úřadem. Avšak v září 2015 se dozvěděl, že žalovaná byla již provdána a tuto skutečnost vědomě zatajila. Domníval se, že právní jednání jimi vzniklé je nulitní, poněvadž v době učinění souhlasného prohlášení byla v manželství s jiným mužem. Z tohoto důvodu by otcovství mělo svědčit dle první domněnky jejímu manželovi. NS ČR dovodil, že při dokazování otcovství je třeba nejprve zjistit obsah jednotlivých zájmů, přičemž největší důraz musí být kladen na zjištění názoru, potřeb a poměru dítěte buď přímo nebo prostřednictvím jeho zástupce. Rozsudek odvolacího soudu, včetně rozsudku soudu prvního stupně zrušil NS ČR a rozhodl, že otcovství manžela matky dítěte narozeného v průběhu manželství lze výjimečně popřít, jestliže tak dojde k souladu biologického, sociálního a právního otcovství.¹³⁹

4.1.1 POPÍRÁNÍ PRVNÍ DOMNĚNKY OTCOVSTVÍ

S ohledem na stabilitu rodinných vztahů a ochrany zájmu dítěte upravuje platná legislativa dobu, kdy je možné podat návrh na vyvracení právní domněnky otcovství. OZ umožňuje pouze matrikovým rodičům popřít otcovství založené první domněnkou, je-li v rozporu s faktickým stavem, resp. biologickým a sociálním rodičovstvím.¹⁴⁰

¹³⁸ Ustanovení § 655 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

¹³⁹ Rozsudek NS ČR ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 21 Cdo 19/2018.

¹⁴⁰ HORÁKOVÁ, Monika. Aktuální otázky biologického vs. matrikového otcovství určeného dle první domněnky otcovství. *Právní prostor* [online]. Praha: Šafra & partneři, 2017 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/aktualni-otazky-biologickeho-vs-matrikoveho-otcovstvi-urceneho-dle-prvni-domnenky-otcovstvi>

Podle ustanovení § 785 OZ má manžel matky dítěte šest měsíců na to, aby soudně popřel své otcovství. Tato subjektivní lhůta začíná běžet od okamžiku, kdy se manžel dozví o skutečnostech, jež mu dávají oprávněnou pochybnost o tom, zda je skutečně otcem dítěte, které jeho manželka porodila.¹⁴¹ Dle ustálené judikatury důvodnou pochybnost o otcovství nelze považovat za iracionální, ale musí být založena na známých faktech zúčastněných stran. Jako důkaz může posloužit prokázání nevěry, neplodnosti anebo dlouhodobé nepřítomnosti v rozhodném období početí dítěte.¹⁴²

Nutno dodat, že náš právní řád počítá se skutečností, že zájem o popření otcovství může nastat i s velkým časovým odstupem od narození dítěte. Zde je stanovena objektivní lhůta, která začíná běžet dnem narození dítěte a končí dnem jeho šestých narozenin. Narodí-li se dítě 29. února, lhůta by skončila o den dříve. Obě lhůty pro popření otcovství jsou lhůtami hmotněprávními. Z tohoto důvodu musí být návrh před jejich uplynutím doručen soudu. Také se jedná o prekluzivní lhůty, tzn. neuplatní-li manžel právo popřít své otcovství k dítěti ve stanovené lhůtě, právo zaniká.¹⁴³ Tyto lhůty mohou běžet souběžně nebo odděleně. Běží-li obě lhůty současně, manželovo právo na popření otcovství zaniká po uplynutí subjektivní lhůty. Pokud manžel nedostane informaci o narození dítěte, tak jeho právo popřít otcovství zanikne až po uplynutí šestileté lhůty.¹⁴⁴ Může také nastat situace, kdy manželu bude omezena svéprávnost před uplynutím objektivní popěrné lhůty. V tomto případě mu bude soudem určen opatrovník, který tak učiní za něho.¹⁴⁵

Dojde-li k zmeškání lhůty k podání návrhu na popření otcovství, je třeba odkázat na ustanovení § 425 ZŘS. Dle tohoto paragrafu lze podat žádost k soudu o prominutí zmeškání lhůty. Tuto žádost soud může do 4 měsíců od podání návrhu

¹⁴¹ Ustanovení § 785 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

Pozn.: Vzor žaloby na popření otcovství je uveden v příloze E.

¹⁴² Rozsudek NS ČR ze dne 19. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1863/2014.

¹⁴³ KINDL, Milan, Aleš ROZEHNAL a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, str. 507.

¹⁴⁴ ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-195-3, str. 27.

¹⁴⁵ Ustanovení § 785 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

uznat jen tehdy, vyžaduje-li to zájem dítěte a veřejný pořádek. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně.¹⁴⁶

Lze říci, že pro otce a matku dítěte platí obdobná pravidla pro popření otcovství. Podle ustanovení § 789 OZ má matka šestiměsíční lhůtu od narození dítěte na to, aby popřela, že otcem dítěte je její manžel.¹⁴⁷ Pokud matka tuto lhůtu nestihne, § 792 OZ umožňuje soudu prominout zmeškání lhůty za stejných podmínek jako u otce.¹⁴⁸

Procesní aspekty týkající se popírání první domněnky otcovství jsou upraveny především v ustanoveních § 786 OZ. Otcovství je možné popřít pouze tehdy, jestliže je zcela jasné, že manžel matky dítěte nemůže být biologickým otcem. V případě, že se dítě narodí těsně po uzavření manželství, resp. před uplynutím 160 dnů od jeho uzavření, má manžel privilegované postavení. Avšak zákon toto zvláštní postavení neuznává, věděl-li manžel o těhotenství při jejich sňatku nebo proběhla-li jejich poslední soulož v době, od níž do narození dítěte neprošlo méně než 160 a více než 300 dní.¹⁴⁹

Dalším procesním aspektem je ustanovení § 787 OZ, které však zakazuje popření otcovství k dítěti, jež se narodilo v době mezi stošedesátým a třístým dnem od umělého oplodnění, při kterém manžel matky dítěte dal svůj nezpochybnitelný souhlas, a to bez zřetele na použité genetické látky. Tento paragraf se nevztahuje na situace, kdy matka dítěte otěhotněla jiným způsobem.¹⁵⁰

Popře-li manžel úspěšně otcovství, dojde ke změně statusu v knize narození a vydání nového rodného listu bez uvedení jména otce. To znamená, že dochází k zániku rodičovské odpovědnosti otce. Mimoto dítěti se změní příjmení.¹⁵¹

¹⁴⁶ Ustanovení § 425 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních v posledním znění.

¹⁴⁷ Ustanovení § 789 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v posledním znění.

¹⁴⁸ Tamtéž, ustanovení § 792.

¹⁴⁹ Tamtéž, ustanovení § 786.

¹⁵⁰ Tamtéž, ustanovení § 787.

¹⁵¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 178.

4.2 URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE JEDENAPŮLTÉ DOMNĚNKY

Za historicky nejmladší domněnku otcovství lze považovat domněnku tzv. jedenapůltou. Ta se vyskytuje v ustanoveních § 778 OZ. Svědčí muž, který dal souhlas k provedení umělého oplodnění. Podmínkou je, že se musí jednat o neprovdanou ženu, jíž se narodí takto počaté dítě.¹⁵²

Ustanovení § 8 SpecZdravSl upřesňuje, že ze zákona bude za otce dítěte považován muž, jenž poskytl písemný souhlas k umělému oplodnění své partnerky.¹⁵³ Aby bylo toto právní jednání platné, musí být splněny podmínky stanovené v OZ a SpecZdravSl. Ani zde není rozhodující, zda byl použit genetický materiál nesezdaného páru nebo dárce. Lze tedy shrnout, že do matřiky bude jako otec dítěte zapsán dotyčný muž na základě jeho písemného prohlášení, které musí být taktéž potvrzené poskytovatelem zdravotních služeb. Dříve bylo třeba uzavřít manželství nebo žít jako nesezdaní partneři, aby se muž mohl stát otcem dítěte po umělém oplodnění. Dle aktuální právní úpravy však postačuje souhlas muže a ženy z neplodného páru s umělým oplodněním. Tuzemská legislativa tuto dohodu staví na autonomní vůli ženy i muže a jejich společné dohodě.¹⁵⁴

4.2.1 POPÍRÁNÍ JEDENAPŮLTÉ DOMNĚNKY OTCOVSTVÍ

Pro popření jedenapůlté domněnky otcovství se použije již objasněné ustanovení § 787 OZ. Tato domněnka otcovství může být popřena pouze v několika specifických situacích stanovených v zákonu. V témže paragrafu OZ je striktně vyloučeno popření otcovství k dítěti narozenému mezi 160. a 300. dnem od provedení umělého oplodnění s písemným souhlasem muže. V této situaci by bylo nezbytné dokázat, že žena otěhotněla jinak než v důsledku umělého oplodnění, aby se mohlo popření otcovství uplatnit.¹⁵⁵ Otcovství by bylo možné tedy úspěšně popřít, dokáže-li muž, že neposkytl souhlas k umělému oplodnění nebo toto oplodnění bylo provedeno protizákonně.

¹⁵² KOTROUŠOVÁ, Denisa. O domněnce otcovství k dítěti narozenému z umělého oplodnění. *Právní rozhledy* [online]. 2021, roč. 29, č. 23-24, str. 814-822. ISSN 1210-6410. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

¹⁵³ Ustanovení § 8 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách v posledním znění.

¹⁵⁴ KINDL, Milan, Aleš ROZEHNAL a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, str. 503.

¹⁵⁵ Ustanovení § 787 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v posledním znění.

4.3 URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE DRUHÉ DOMNĚNKY

Druhou domněnku otcovství je přípustné aplikovat, jestliže se první nebo jedenapůltá domněnka neprokáže nebo byly-li zákonem stanoveným způsobem vyvráceny. Základem určení otcovství podle druhé domněnky je situace, kdy se dítě narodí do nesezdaného soužití, přičemž jeho matka je známa a existuje muž, který se domnívá, že je jeho otcem. Dle ustanovení § 779 odst. 1 OZ bude domněnka otcovství platit pro muže, který spolu s nesezdanou matkou dítěte učinil souhlasné prohlášení otcovství před soudem, matričním úřadem nebo zastupitelským úřadem České republiky v cizině.¹⁵⁶ Pro nezletilé osoby a osoby s omezenou svéprávností platí přísnější pravidla. Ty mohou podle zákona učinit souhlasné prohlášení pouze osobně u soudu, přičemž prohlášení učiněná vůči matričnímu úřadu nejsou možná.¹⁵⁷

Z výše uvedeného je možno vyvodit, že se jedná o uplatnění autonomie vůle obou rodičů. Tato domněnka vychází ze dvou jednostranných právních jednání, která vykonala matka a putativní otec dítěte. Souhlasným prohlášením muže a matky lze určit otcovství nejen k nezletilému dítěti. Podle odborné literatury je tato možnost poskytnuta dokonce i k nasciturovi, tedy ještě k nenarozenému dítěti.¹⁵⁸ Tento výklad však stojí v rozporu s ustanovením § 755 OZ, které za matku dítěte určuje ženu, jež dítě již porodila. Jinými slovy, podle platného práva nasciturus nemůže mít matku, neboť žádná žena jej zatím neprodila.¹⁵⁹

OZ nově stanoví v ustanovení § 781 důležitou změnu, ta zakazuje určení otcovství prostřednictvím souhlasného prohlášení v případech, kdy matka dítěte trpí duševním onemocněním, jež jí brání porozumět významu tohoto právního jednání.¹⁶⁰ V takových situacích je tedy nutné určit otcovství na základě třetí

¹⁵⁶ Základy matričního práva. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/zaklady-matricniho-prava-prakticky-pruvodce-a-radce-urednika.aspx>

Pozn.: V příloze D je uvedena žádost o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů.

¹⁵⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 179.

¹⁵⁸ Tamtéž, str. 179-180.

Pozn.: V příloze C je uveden vzor vyplněného matričního listu v knize narození pro dítě narozené mimo manželství. Vzor textu vyznačený kurzívou vyplňuje matrikář.

¹⁵⁹ KINDL, Milan, Aleš ROZEHNAL a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, str. 501.

¹⁶⁰ Ustanovení § 781 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

domněnky. Tatáž domněnka se aplikuje, pokud by získání souhlasu matky bylo obtížné kvůli překážce, která je velmi složitá nebo nemožná, např. jedná-li se o matku neznámou, utajenou či neznámou.¹⁶¹

Dle druhé domněnky otcovství se žalobce v dubnu 2022 domáhal, aby ho soud určil za otce nezletilé dcery s odůvodněním, že s její matkou byli v partnerském vztahu od roku 2019 do roku 2021. Krátce po jejich rozchodu se narodila dcera, a proto byl přesvědčen, že je jejím biologickým otcem. Žalobce navrhoval soudu, aby dcera byla svěřena do péče matky a on by se podílel na její výživě přiměřenou částkou. Kromě toho také požadoval úpravu svého styku s dcerou. Soud po provedení důkazů potvrdil, že se dcera narodila v rozhodné době, kdy docházelo k opakovanému intimnímu styku mezi matkou a žalobcem. Navíc bylo zjištěno, že v rodném listu není uveden otec dítěte. V srpnu 2022 bylo otcovství k nezletilé určeno na základě souhlasného prohlášení matky a žalobce před soudem. Soud tedy vyhověl žalobci ve všech směrech. Dcera byla svěřena do péče matky, poněvadž s ní žije od narození a jsou zde vytvořeny předpoklady pro zajištění řádné péče o ni. Soud též stanovil žalobci vyšší výživného a upravil jeho styk s dcerou, neboť to bude přínosem pro rozvoj její identity a vztahů k oběma rodičům. Své rozhodnutí odůvodnil, že ve zvláště útlém věku dítěte je důležité utvářet citové pouto nejen mezi matkou, ale i otcem.¹⁶²

4.3.1 POPÍRÁNÍ DRUHÉ DOMNĚNKY OTCOVSTVÍ

Druhou domněnku otcovství lze popřít buď prostřednictvím rodičů dítěte nebo z úřední moci. V souladu s ustanovením § 790 OZ otec dítěte může popřít otcovství, bylo-li jeho otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů.¹⁶³ Stejně právo k popření otcovství přísluší matce dítěte na základě ustanovení § 791 OZ.¹⁶⁴ Oba rodiče mohou tedy popřít otcovství jen je-li jisté, že určený muž nemůže být biologickým otcem. Pro popření otcovství platí stejná objektivní šestiměsíční lhůta běžící ode dne, kdy bylo otcovství určeno souhlasným prohlášením. Lhůta se však

¹⁶¹ KINDL, Milan, Aleš ROZEHNAL a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, str. 504.

¹⁶² Pozn: Více viz příloha A – Rozsudek Okresního soudu v Chomutově ze dne 6. 10. 2022, č. j. 19 Nc 2002/2022.

¹⁶³ Ustanovení § 790 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

¹⁶⁴ Tamtéž, ustanovení § 791.

liší, jestliže otcovství bylo souhlasným prohlášením uznáno k dosud nenarozenému dítěti.¹⁶⁵ Nesmí skončit dříve než šest měsíců od jeho narození. Jak již bylo uvedeno, dle ustanovení § 792 OZ může soud výjimečně prominout rodičům zmeškání lhůty, vyžaduje-li to zájem dítěte a veřejný pořádek. Totéž ustanovení se týká jakékoli lhůty stanovené pro návrh na popření otcovství.¹⁶⁶ Jako příklad je významný případ Rožaňski proti Polsku, který projednal ESLP. V této věci nebyl stěžovateli v Polsku udělen nárok na prominutí zmeškání lhůty. Řízení o určení otcovství v roce 1997 v Gdaňsku bylo přerušeno poté, co novému partnerovi matky dítěte bylo uznáno otcovství. Z tohoto důvodu se stěžovatel domáhal odvoláním k soudu, kdy tvrdil, že soud vycházel pouze z tvrzení matky, nepřihlížel na jeho zájmy jakožto biologického otce dítěte a nebral v potaz nejlepší zájem dítěte. Poté, co byla stížnost opakovaně zamítnuta, se obrátil ESLP. Ten dospěl k závěru, že došlo k porušení práva na respektování jeho soukromého a rodinného života garantovaného čl. 8 EÚLP. Polské vnitrostátní právo bylo kritizováno za to, že se odmítalo zabývat tímto případem a nezkoumalo zájmy jednotlivých subjektů rodinných vztahů.¹⁶⁷ Lze říci, jestliže by se něco podobného stalo občanovi České republiky, došlo by určitě k odlišnému rozhodnutí na vnitrostátní úrovni, poněvadž v našem právním systému jsou stanoveny pravidla umožňující prominutí zmeškání popěrné lhůty, jestliže návrh uveď okolnosti, z nichž vyplývá zájem dítěte a veřejný pořádek.¹⁶⁸

V souladu s výjimečným prominutím zmeškání lhůty k návrhu na popření otcovství je dosavadní judikatura ÚS ČR. S ohledem na závažnost a komplexnost řešené problematiky připouští toto otcům zletilých dětí, které již nejsou závislé na výživném a kdy není otcovská role zásadní pro zajištění stabilního výchovného prostředí v průběhu jejich dospívání. ÚS ČR se zaobíral též postavením nezletilých dětí, kde není znám biologický otec a kdy bylo popřeno otcovství i

¹⁶⁵ Pozn.: Na sporný výklad vztahující se k nenarozenému dítěti v OZ autorka práce již upozornila v předchozí kapitole.

¹⁶⁶ KINDL, Milan, Aleš ROZEHNAL a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, str. 504.

¹⁶⁷ Rozsudek ESLP ve věci Rožaňski proti Polsku ze dne 18. 5. 2006 [online], stížnost č. 55339/00. [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-75423>

¹⁶⁸ ŠÍNOVÁ, Renata. K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po 1. 1. 2014. *Bulletin advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora, 2015 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-nekterym-novinkam-v-pravni-uprave-urcovani-a-popirani-rodicovstvi-po-1.-1.-2014?browser=mobi>

právnímu otci, jenž doposud plnil otcovskou roli. Tento zásah do práv dítěte byl považován za nepřiměřený a mohl uškodit jeho zájmu na řádné a morálně bezvadné výchově.¹⁶⁹

Soud je oprávněn bez návrhu zahájit řízení o popření otcovství pouze podle ustanovení § 793 OZ, jen pokud bylo určeno souhlasným prohlášením. Soud není omezen žádnou lhůtou pro zahájení řízení. Avšak zákon stanoví tři podmínky, které musí být splněny kumulativně, aby bylo možné zahájit řízení z úřední moci.¹⁷⁰ Nestačí tak splnit jen jednu podmínku. První požadavek spočívá v tom, že popření otcovství musí vyžadovat zřejmý zájem dítěte a veřejný pořádek.¹⁷¹ Dále úspěšným popřením budou taktéž naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva. Kromě toho je podmínkou to, aby muž určený souhlasným prohlášením za otce dítěte nebyl jeho biologickým otcem, protože by to bylo v rozporu s pravidly mezinárodního osvojení nebo ze zjištěných důvodů prospívajících muži, popř. matce. Soud obvykle současně pozastaví výkon rodičovské odpovědnosti otci, kterému je otcovství popíráno, což znamená, že ztrácí právo na výkon rodičovských práv.¹⁷² V kontextu s ustálenou judikaturou v této oblasti musí soud zvážit, nakolik je s ohledem na individuální okolnosti konkrétní věci přiměřené nezahájit řízení o popření otcovství. Nicméně nebude tomu tak, jsou-li okolnosti nasvědčující zneužití souhlasného prohlášení matkou dítěte s mužem k tomu, aby zabránila putativnímu otci určit své otcovství a zapojit se do života dítěte. V této situaci by soud neměl zamítnout žádost putativního otce na zahájení řízení a umožnit mu domáhání se svých rodičovských práv a zjištění biologické reality, neboť v zájmu dítěte je klíčové, aby znalo své biologické rodiče.¹⁷³

Je třeba zdůraznit, že již mnoho let není vyřešena otázka, zda právní otcovství založené na základě druhé domněnky musí odpovídat biologickému, resp. genetickému a sociálnímu. Tato skutečnost není stále explicitně upravena

¹⁶⁹ Nález ÚS ČR ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. II. ÚS 1741/18.

¹⁷⁰ Ustanovení § 793 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

¹⁷¹ ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-195-3, str. 35.

¹⁷² ŠÍNOVÁ, Renata. K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po 1. 1. 2014. *Bulletin advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora, 2015 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-nekterym-novinkam-v-pravni-uprave-urcovani-a-popirani-rodicovstvi-po-1.-1.-2014?browser=mobi>

¹⁷³ Rozsudek NS ČR ze dne 14. 9. 2021, sp. zn. 24 Cdo 3314/2020.

zákonem, tudíž umožňuje obcházení zákona z altruistických, zjištěných anebo jiných důvodů. ESLP uvádí, že pokud určitý muž vědomě přijal právní odpovědnost za dítě, i když si byl jistý, že není jeho biologickým otcem, tak by měl být svým rozhodnutím vázán i v případě, že se s matkou dítěte rozejde.¹⁷⁴

V této souvislosti stojí za pozornost rozhodnutí ESLP ve věci Kňákal proti České republice. V lednu 2001 se stěžovatel seznámil se svou partnerkou, jež tehdy byla v sedmém měsíci těhotenství. Na základě společného prohlášení byl stěžovatel v srpnu téhož roku uznán za otce narozeného dítěte.¹⁷⁵ Když po třech letech ukončili svůj vztah, tak stěžovatel v prosinci 2004 podal nejvyššímu státnímu zástupci žádost o popření otcovství. Ten vydal negativní stanovisko a žádosti nevyhověl s odůvodněním, že by takový postup nebyl za daných okolností v zájmu dítěte. Stěžovatel se následně obrátil na ÚS ČR, který však byl stejného názoru a ústavní stížnost zamítnul. Posléze v řízení před ESLP namítal, že objektivní lhůta k popření otcovství určeného společným prohlášením je s ohledem na svoji nevratnost příliš krátká a nedostatečná. ESLP neshledal porušení EÚLP a zdůraznil, že stěžovatel nemůže uplatňovat své právo k popření otcovství, pokud nedodržel popěrnou lhůtu stanovenou vnitrostátním právem.¹⁷⁶ Podle autorky této práce je zásadní, aby muž, který má pochybnosti o svém biologickém otcovství, dodržoval popěrné lhůty. Jestliže tak učiní je větší pravděpodobnost zajištění spravedlivého řešení situace pro všechny zúčastněné strany, zejména tak pro dítě. Výše uvedené rozhodnutí názorně ukazuje, že pokud muž tuto lhůtu nestihne, může mít problémy s pozdějším popíráním otcovství, a především s uplatňováním svých práv a povinností vůči dítěti.

4.4 URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE TŘETÍ DOMNĚNKY

Třetí domněnka určování otcovství připadá v úvahu pouze, nenarodí-li se dítě provdané matce, ani nebylo počato umělým oplodněním, nedošlo ke konverzi

¹⁷⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 180.

¹⁷⁵ KMEC, Jiří. Evropský soud pro lidská práva – leden a únor 2007. *Soudní rozhledy* [online]. 2007, roč. 13, č. 4, str. 161. ISSN 1211-4405. [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

¹⁷⁶ Rozsudek ESLP ve věci Kňákal proti České republice ze dne 8. 1. 2007 [online], stížnost č. 39277/06. [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-160968%22%7D>

první domněnky v druhou a k určení otcovství nedošlo souhlasným prohlášením ženy a muže.¹⁷⁷ Nastupuje tedy jako poslední možnost. Dle OZ je dáno dítěti, jeho matce a domnělému otci právo podat žalobu, aby otcovství bylo určeno soudem.¹⁷⁸ Podává-li nezletilé dítě návrh na zahájení řízení, musí být zastoupeno kolizním opatrovníkem. Lhůta pro podání návrhu není stanovena zákonem, tudíž je možné usoudit, že lze tak učinit kdykoliv.¹⁷⁹

Tato domněnka se použije, jestliže se narodí dítě mimo manželství a jeho rodiče nechtějí založit právní otcovství, a to i proti jejich vůli. Určit otcovství dle této domněnky lze jak k dítěti nezletilému, tak i zletilému, avšak pouze pokud nemá právního otce. Zde bude považován za otce dítěte muž, se kterým matka dítěte měla pohlavní styk v kritické době.¹⁸⁰ Podle ustanovení § 783 OZ se stanoví časové rozmezí, od kterého neprošlo do narození dítěte méně než 160 a více než 300 dnů.¹⁸¹ Výjimky mohou nastat, ledaže existují vážné okolnosti, které vylučují otcovství, jako např. matka byla v době soulože již těhotná, dále prokázání neplodnosti či neschopnosti muže k pohlavnímu styku. Dle této domněnky otcovství je prioritní biologická zákonitost. Jak již bylo uvedeno, díky pokroku medicíny je možné v současné době velmi rychle prokázat nebo vyvrátit otcovství. Soudní dokazování, zejména prostřednictvím metody profilování DNA, dosahuje vysoké úrovně a je takřka absolutní.¹⁸²

Soud je povinen provést i další důležité důkazy, které jsou nezbytné pro zjištění skutečností, a to i když nebyly navrhovány účastníky.¹⁸³ Při dokazování se obvykle uplatňuje zásada vyšetřovací, jež stanoví procesní odpovědnost za

¹⁷⁷ KINDL, Milan, Aleš ROZEHNAL a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, str. 505.

¹⁷⁸ Ustanovení § 783 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník v posledním znění*.

Pozn.: Vzor žaloby na určení otcovství viz příloha F.

¹⁷⁹ ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-195-3, str. 34.

¹⁸⁰ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8. str. 935.

¹⁸¹ Ustanovení § 783 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník v posledním znění*.

¹⁸² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 185.

¹⁸³ Ustanovení § 21 zákona č. 292/2013 Sb., *o zvláštních řízeních soudních v posledním znění*.

zjištěný skutkový stav u soudu. V praxi se běžně prokazují skutečnosti vylučující otcovství znaleckými posudky z mnoha oborů.¹⁸⁴

Důsledkem určení otcovství před soudem vzniká mezi otcem a dítětem statusový vztah, který platí od data pravomocného rozsudku. Stejně jako u předchozích domněnek, tento status se zapisuje do matriční knihy narození a vydává se nový rodný list.¹⁸⁵ Též stojí za zmínku, že dítě, jehož matka není občankou České republiky nabývá české občanství dnem pravomocného rozsudku o určení otcovství, jestliže je otec státním občanem této země.¹⁸⁶

Dle ustanovení § 422 ZŘS a výše uvedené judikatury je řízení o určení otcovství v zásadě neodmyslitelně spojeno s řízením o osobní péči a výživě nezletilého dítěte. Tento paragraf však neplatí pro řízení, kdy se otcovství určuje k dítěti neprovdané matky anebo určuje-li se po rozvodu manželství nebo prohlášením ho za neplatné. V těchto případech se aplikuje ustanovení § 415 a 416 ZŘS.¹⁸⁷

Ustanovení § 784 OZ upravuje postup při smrti některého z účastníků v řízení o určení otcovství po jeho zahájení. Zemře-li navrhovatel, tak je zmocněna další oprávněná osoba podat návrh na pokračování v řízení. V případě úmrtí dítěte, může do šesti měsíců od jeho smrti podat návrh jeho potomek, má-li právní zájem na tomto určení. Pokud zemře domnělý otec, řízení bude pokračovat vůči opatrovníkovi jmenovaného k této věci soudem, jestliže má matka s dítětem zájem v řízení pokračovat.¹⁸⁸ Tytéž otázky obdobně upravuje ZŘS v ustanoveních § 421.¹⁸⁹

¹⁸⁴ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 935-936.

Pozn.: Viz kapitola 1.2.2 metody zjišťování rodičovství.

¹⁸⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 187.

¹⁸⁶ Ustanovení § 6 zákona č. 186/2013 Sb., *o státním občanství České republiky* v posledním znění.

¹⁸⁷ Ustanovení § 422 zákona č. 292/2013 Sb., *o zvláštních řízeních soudních* v posledním znění.

¹⁸⁸ Ustanovení § 784 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

¹⁸⁹ KINDL, Milan, Aleš ROZEHNAL a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, str. 506.

4.4.1 POPÍRÁNÍ TŘETÍ DOMNĚNKY OTCOVSTVÍ

Obecně platí, že soudem určené otcovství nelze popřít. Nicméně výjimky jsou uvedeny v ustanoveních § 425a ZŘS, a to bylo-li otcovství určeno soudem před datem 31.12.1995 a jsou-li důkazy související s novými vědeckými metodami, jež nebyly k dispozici v původním řízení, jako např. metoda profilování DNA. V této situaci mohou muži podat žalobu na obnovu řízení o určení či popření otcovství i po 3 letech od právní moci původního rozhodnutí soudu.¹⁹⁰

Důležité je podotknout, že zmíněný procesní předpis byl doplněn o výše uvedená ustanovení v reakci na rozsudky ESLP ve věci Paulík proti Slovensku a Novotný proti České republice. V návaznosti na uvedené judikáty, ESLP kritizoval rigiditu příslušného vnitrostátního práva. Též shledal nedostatečnost postupů, které nemohou zajistit účinnou ochranu práv žadatele a vést k odstranění právního vztahu soudem určeného otcovství, i přestože otec s dítětem neměl biologickou vazbu a nebyl s ním spojen žádným rodinným poutem.¹⁹¹

Případem Paulík proti Slovensku se ESLP zabýval až po několika letech od pravomocného rozhodnutí vnitrostátního soudu, kdy byl stěžovatel prohlášen za otce dítěte na základě třetí domněnky. Výsledky genetických testů založených na analýze DNA však v roce 2004 prokázaly opak, i přesto byla žádost stěžovatele o podání návrhu na popření otcovství zamítnuta slovenským generálním prokurátorem. Z tohoto důvodu se žalobce obrátil na ESLP, jenž shledal porušení čl. 8 EÚLP, neboť nebyla nalezena rovnováha mezi zájmy stěžovatele a společnosti a v důsledku toho nebylo možné zajistit respekt k jeho soukromému životu. ESLP zhodnotil vnitrostátní právní systém jako neflexibilní, protože neumožňuje vzít v potaz zvláštní okolnosti případu.¹⁹² Také zohlednil fakt, že domnělá dcera již dosáhla plnoletosti a jejím hlavním zájmem je spíše zjištění své identity než obnovení rodinného života.¹⁹³ Navíc nikdy stěžovatele nepovažovala

¹⁹⁰ Ustanovení § 425a zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních v posledním znění.

¹⁹¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 187.

¹⁹² Rozsudek ESLP ve věci Paulík proti Slovensku ze dne 10. 10. 2006 [online], stížnost č. 10699/05. [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77327>

¹⁹³ WITALIS, Malgorzata. Denial Of Paternity. *Penn Undergraduate Law Journal* [online]. 2021, č. 8, str. 52. [cit. 2023-01-29].

Dostupné z: https://www.pulj.org/uploads/1/6/5/0/16504210/pulj_spring_2021.pdf#page=52

za svého otce a po provedení genetického testu DNA s ním přerušila veškerý kontakt a souhlasila s popřením jeho otcovství.¹⁹⁴

Podobný postoj lze pozorovat ve věci Novotný proti České republice, kde stěžovatel byl soudem určen za otce dítěte v roce 1970. Po uplynutí tříleté promlčecí lhůty se nemohl domáhat popření otcovství, i když testy DNA provedené v roce 2012 jednoznačně prokázaly, že není biologickým otcem. V té době dcera již byla plnoletá, nebyla závislá na stěžovateli, nepovažovala ho za svého otce, a proto souhlasila s tím, aby bylo jeho otcovství právně popřeno. Z tohoto důvodu nebylo přijatelné, aby byla vyloučena možnost dosáhnout popření otcovství.¹⁹⁵ Navíc dle ESLP došlo k porušení čl. 8 EÚLP a bylo tak narušeno právo na respektování soukromého života.¹⁹⁶ Lze shrnout, že proces popírání otcovství je založen na respektování práv soukromého a rodinného života a zejména práva dítěte znát svůj původ. Subjektem uplatňující svá práva je tedy muž určený proti své vůli za otce a dítě v jehož zájmu je mít otce.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Rozsudek ESLP ve věci Paulík proti Slovensku ze dne 10. 10. 2006 [online], stížnost č. 10699/05. [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77327>

¹⁹⁵ Rozsudek ESLP ve věci Novotný proti České republice ze dne 7. 6. 2018, stížnost č. 16314/13.

¹⁹⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 188.

¹⁹⁷ WITALIS, Malgorzata. Denial Of Paternity. *Penn Undergraduate Law Journal* [online]. 2021, č. 8, str. 51. [cit. 2023-01-29].

Dostupné z: https://www.pulj.org/uploads/1/6/5/0/16504210/pulj_spring_2021.pdf#page=52

5 EXKURZ DO NĚMECKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

Ve Spolkové republice Německo jako základní právní předpis občanského práva je Bürgerliches Gesetzbuch, tedy německý občanský zákoník (dále jen „BGB“), jenž se aplikuje již několik desítek let. Ten je pojatý dosti rozsáhle, čemuž nasvědčuje téměř 2400 paragrafů. Určování mateřství je stejné jako v České republice. Větší pozornosti si zaslouží určování a popírání otcovství. Klíčová jsou ustanovení § 1592-1600d BGB, přičemž z § 1592 BGB lze dovodit tři domněnky otcovství, které se výrazně podobají naší právní úpravě.¹⁹⁸

BGB lze vyzdvihnout za ustanovení §1597a, v němž je zakotven zákaz zneužití určení otcovství. Německý právní řád zakazuje určení otcovství pouze za účelem splnění zákonných předpokladů pro povolený vstup či pobyt dítěte, jeho matky anebo muže, jemuž má být uznáno otcovství. Stejně tak zakazuje určení otcovství s cílem získat německé státní občanství pro dítě. Existují-li konkrétní podezření na neoprávněné uznání otcovství, notář musí vyslechnout muže a matku dítěte a oznámit příslušnému orgánu skutečnosti, které zjistil.¹⁹⁹

5.1 URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE PRVNÍ DOMNĚNKY

První domněnka otcovství dle německého právního systému je stanovena stejně jako v našem OZ. Podle ustanovení § 1592 odst. 1 BGB za otce dítěte je z právního hlediska považován muž, který v době narození dítěte byl ženatý s jeho matkou.²⁰⁰

Tuto domněnku otcovství lze uplatnit také podle ustanovení § 1593 BGB, narodí-li se dítě do 300 dnů po skončení manželství kvůli smrti manžela. Zákon zmíněnou lhůtu umožňuje prodloužit, prokáže-li se, že doba od početí do porodu dítěte byla delší. Německá právní úprava se nijak neliší od OZ v otázce narození dítěte matce znovu provdané, kdy od smrti jejího bývalého manžela neuplynulo více než 300 dní. Zde je za otce dítěte považován manžel pozdější. Je-li však jeho otcovství pravomocně popřeno, tak až poté se otcem dítěte může stát bývalý

¹⁹⁸ Bürgerliches Gesetzbuch [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html>

¹⁹⁹ Tamtéž. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1597a.html

²⁰⁰ Tamtéž. Dostupné z http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1592.html

manžel.²⁰¹ To by se však mělo v praxi stávat jen ve výjimečných situacích, poněvadž ustanovení § 1566 BGB stanoví, že aby manželství zaniklo, tak musí žít manželé před rozvodem odloučeně minimálně po dobu jednoho roku.²⁰²

Je nezbytné zmínit, že ustanovení § 1592 odst. 1 a § 1593 BGB se nepoužijí při určování otcovství, pokud se dítě narodí za trvání manželství, ale již po podání žádosti o rozvod. V tomto případě otcovství nebude svědčit manželé, jestliže jiný muž nejpozději do jednoho roku od pravomocného rozhodnutí o rozvodu se prohlásí za otce dítěte. Podmínkou pro takto určeného otce je souhlas muže, který v době porodu byl ženatý s matkou dítěte.²⁰³

5.2 URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE DRUHÉ DOMNĚNKY

Porodí-li žena dítě, musí být otcovství určeno vždy, i když matka, otec a dítě žijí ve společné nesezdané domácnosti.²⁰⁴ Je-li matka neprovdána nastupuje druhá domněnka otcovství. Ta svědčí muži, který se dobrovolně prohlásil za otce dítěte. V souladu s ustanovením § 1595 se ve Spolkové republice Německo vyžaduje pro určení otcovství souhlas matky dítěte. Pokud ta je zbavena rodičovské odpovědnosti, tak k určení otcovství je nutný souhlas dítěte.²⁰⁵ Muž s omezenou svéprávností může též uznat otcovství pouze se svolením svého zákonného zástupce.²⁰⁶

Souhlasné prohlášení musí mít formu veřejné listiny, kterou lze získat na úřadě péče o mládež, před matričním úřadem, u notáře či okresního soudu. Otec se musí osobně dostavit a prokázat se platným občanským průkazem nebo pasem. Jak již bylo výše zmíněno, matka musí uvést v listině, že s prohlášením otce souhlasí. Má-li muž, který otcovství dobrovolně uznal pochybnosti, tak je mu dána možnost popřít jej u soudu.²⁰⁷

²⁰¹ Tamtéž. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1593.html

²⁰² Tamtéž. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1566.html

²⁰³ Tamtéž. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1599.html

²⁰⁴ Vaterschaft. *Betanet* [online]. Augsburg, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.betanet.de/vaterschaft.html>

²⁰⁵ Bürgerliches Gesetzbuch [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1595.html

²⁰⁶ Tamtéž. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1600a.html

²⁰⁷ Vaterschaft. *Betanet* [online]. Augsburg, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.betanet.de/vaterschaft.html>

5.3 URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ DLE TŘETÍ DOMNĚNKY

Stejně jako v OZ, třetí domněnka otcovství připadá v úvahu, nejde-li určit otcovství dle předchozích dvou domněnek. Otcovství bude určeno rozhodnutím soudu v rámci ustanovení § 1600d BGB. Takovéto určení je důležité, aby bylo možné uplatnit nároky na výživné, ale samozřejmě také proto, že dítě má právo znát svůj původ.²⁰⁸

V řízení o soudním určení otcovství je předpokládaným otcem dítěte ten muž, který žil se ženou v době, kdy došlo k početí dítěte. Nicméně tento předpoklad neplatí, jestliže existují závažné pochybnosti o jeho biologickém otcovství. Za rozhodující dobu pro početí dítěte se považuje období 181. až 300. den před jeho narozením. Kromě časového období se soud rovněž opírá o znalecké posudky z mnoha oborů. BGB neopomíjí situaci, kdy bylo dítě počato umělým oplodněním za použití dárcova genetického materiálu. Zde výslovně uvádí, že dárce spermatu nemůže být otcem dítěte.²⁰⁹

V souvislosti s určováním otcovství lze uvést případ ve věci Ahrens proti Spolkové republice Německo, jimž se zabýval ESLP poté, co stěžovatelova žaloba byla zamítnuta německými soudy. Stěžovatel byl názoru, že nezpochybněním právního a sociálního otcovství jiného muže a neurčením jeho vlastního otcovství došlo k diskriminaci a porušení jeho práva na respektování soukromého a rodinného života, garantovaného čl. 8 EÚLP. Kromě toho si stěžoval také na nepřiměřenou délku vnitrostátního soudního řízení a že mu nebyl poskytnut žádný opravný prostředek. Stěžovatel žil v partnerském vztahu s matkou dítěte až do září 2003. Ta po jejich rozchodu navázala vztah s jiným mužem, s nímž v září 2004 následně začala žít ve společné domácnosti. Nicméně v říjnu a listopadu téhož roku měla pohlavní styk se stěžovatelem. V říjnu 2005 podal stěžovatel žalobu na zpochybnění otcovství jejího přítele. Přítel matky dítěte konstatoval, že pečuje o dítě a spolu s jeho matkou tvoří rodinu, a proto by měl nést rodičovskou odpovědnost. Na základě znaleckého posudku z roku 2007 však bylo prokázáno, že stěžovatel je biologickým otcem dítěte s 99,99% pravděpodobností. Okresní

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Bürgerliches Gesetzbuch [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1600d.html

soud jej již v tomto roce určil za otce dítěte. Berlínský odvolací soud zamítnul žalobu stěžovatele a zrušil rozsudek Okresního soudu. Dovodil, že přítel matky dítěte ustál krizi a žil po celou dobu v nesezdaném soužití s ní a dítětem, ačkoliv dle znalce si musel být vědom, že není biologickým otcem jejich dítěte. Podle Spolkového ústavního soudu biologické otcovství by nemělo převažovat nad stejně chráněnými právy právního otce, jestliže skutečně převzal rodičovskou odpovědnost ve smyslu sociálního rodičovství. ESLP byl přesvědčen, že procesní požadavky obsažené v čl. 8 a čl. 14 EÚLP byly vnitrostátním soudem dodrženy.²¹⁰ Z tohoto důvodu dal přednost existujícímu sociálnímu a rodinnému vztahu mezi dítětem a jeho zákonnými rodiči před vztahem k biologickému otci.²¹¹

ESLP obdobně rozhodl ve věci Kautzor proti Spolkové republice Německo. Zde se opět občan Německa v dubnu 2009 domáhal popření zákonného otcovství jiného muže a určení jeho vlastního u ESLP po zamítnutí ústavní stížnosti Spolkovým ústavním soudem. Stěžovatel se v prosinci 2003 oženil a o rok později mu žena oznámila, že je těhotná. Pár se však v listopadu 2004 rozvedl a po dvou letech se stěžovatel dožadoval přístupu k dítěti. Ovšem matka dítěte před německým matričním úřadem již prohlásila, že otcem dítěte je jiný muž, který je ochoten přijmout rodičovskou odpovědnost a se kterým též uzavřela sňatek. Dítě tak vyrůstalo v prostředí, v němž existoval sociální a rodinný vztah s biologickou matkou a právním otcem. Stěžovatel i přesto požadoval genetické vyšetření dítěte. To však nebylo možné, neboť dle ustanovení § 1598a BGB takový návrh musí být podán v samostatném řízení. Z tohoto důvodu ESLP opět upřednostnil právní a sociální otcovství před biologickým.²¹²

5.4 POPÍRÁNÍ OTCOVSTVÍ

Podle ustanovení § 1600 BGB může otcovství popřít i muž, který byl ženatý s matkou v době porodu. Stejně tak muž, jenž uznal otcovství a také muž, který formou čestného prohlášení tvrdil, že měl s matkou dítěte pohlavní styk v době

²¹⁰ Rozsudek ESLP ve věci Ahrens proti Německu ze dne 24. 9. 2012 [online], stížnost č. 45071/09. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109815>

²¹¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1, str. 188.

²¹² Rozsudek ESLP ve věci Kautzor proti Německu ze dne 24. 9. 2012 [online], stížnost č. 23338/09. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109809>

jeho početí. Je-li muž soudem definitivně prohlášen za otce před narozením dítěte, který jím ve skutečnosti není, vztah otce a dítěte je zrušen rozsudkem zpětně až k narození. Muž poté nebude mít již žádnou vyživovací povinnost a toto dítě také ztratí svá práva na dědictví a mnoho dalších.²¹³

BGB z legitimace popřít otcovství též neopomíjí samotné dítě. V případě existence pochybností ohledně otcovství je rovněž oprávněna toto popřít matka dítěte a úřad, u něhož bylo otcovství určeno formou prohlášení. Těm dané právo náleží pouze pokud mezi dítětem a jeho právním otcem není vzájemný sociální a rodinný vztah.²¹⁴

Výše zmíněné osoby mohou otcovství popřít v souladu s ustanovením § 1600d BGB do dvou let. Lhůta standardně běží ode dne, kdy se o okolnostech zpochybňujících pravost dosavadního otcovství dozvěděly. Ovšem nemůže začít běžet ještě před narozením dítěte nebo před určením otcovství. Nepopřel-li otcovství zákonný zástupce nezletilého dítěte včas, může dítě po dovršení 18 let tak učinit samo. Zde se lhůta na popření otcovství nevztahuje na dobu před dosažením jeho plnoletosti. Může nastat situace, kdy zákonný zástupce osoby s omezenou svéprávností nestihne včas popřít otcovství. Tato osoba po znovunabytí svéprávnosti může otcovství popřít sama, i když byla popěrná lhůta již překročena.²¹⁵

Podobně jako v české právním systému nelze popřít otcovství, které bylo určeno soudem. Též je vyloučené otcovství popřít, bylo-li dítě počato darováním spermatu v rámci umělého oplodnění, jenž bylo provedeno se souhlasem manžela či partnera a matky dítěte.²¹⁶ Zajímavostí je, že dítě, které bylo od července 2018 počato touto metodou ve Spolkové republice Německo má právo zjistit, kdo je jeho biologickým otcem prostřednictvím celostátního registru dárců spermatu.²¹⁷

²¹³ Bürgerliches Gesetzbuch [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1600.html

²¹⁴ Tamtéž. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1600.html

²¹⁵ Tamtéž. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1600b.html

²¹⁶ Vaterschaft. *Betanet* [online]. Augsburg, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.betanet.de/vaterschaft.html>

²¹⁷ Samenspender-Register. *Bundesinstitut für Arzneimittel und Medizinprodukte* [online]. 2023 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.bfarm.de/DE/Das-BfArM/Aufgaben/Samenspender-Register/_node.html

Ustanovení § 1598a BGB upravuje oprávněné osoby, jež mohou dát souhlas k provedení genetického testu za účelem objasnění biologického původu. Soud řízení přeruší, jestliže objasnění biologického původu není v nejlepším zájmu dítěte a mohlo by mu způsobit značnou újmu na zdraví.²¹⁸ Běh popěrné lhůty se na základě tohoto ustanovení pozastaví. Rovněž bude pozastaven, pokud je oprávněná osoba vystavena nebezpečnému vyhrožování.²¹⁹

Obecně lze říci, že v německém právním systému má rozhodující význam soulad mezi právním a biologickým rodičovstvím. Je-li uznání otcovství stíženo vadou projevu vůle, může být účinek takového určení zrušen pouze v případě, že otec určený právně není biologickým otcem dítěte. Při prokázání nezbytných důkazů může být otec v lepším postavení v řízení o popření otcovství.²²⁰

Lze shrnout, že BGB a OZ jsou základními právními předpisy, které regulují vztahy mezi jednotlivci. BGB může být užitečným vodítkem pro OZ a naopak, neboť v oblasti rodinného práva jsou si oba zákoníky podobné, avšak existují některé rozdíly v postupu při určování otcovství. Jako příklad je možné uvést, že německý zákonodárce stanoví pouze jednu lhůtu pro popření otcovství, zatímco v OZ jsou upraveny jak subjektivní, tak objektivní lhůty. Autorka práce se spíše přiklání k českým popěrným lhůtám, poněvadž se domnívá, že ve Spolkové republice Německo by tak mohlo docházet k častějšímu popírání otcovství muži, kteří jednají ve svůj prospěch, nikoli v nejlepším zájmu dítěte. V obou zemích se používají podobné postupy a metody k určování otcovství, nicméně v České republice je kladen větší důraz na ochranu soukromí matky a dítěte a respektování zájmů všech zúčastněných stran.

²¹⁸ Bürgerliches Gesetzbuch [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1598a.html

²¹⁹ Tamtéž. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1600b.html

²²⁰ MELZER, Filip, Petr TĚGL a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8. str. 922.

ZÁVĚR

OZ je v našem právním systému platný již více než 10 let. Sjednotil mnoho právních úprav zabývajících se rodinným právem a přinesl ve svých ustanoveních pozitivní změny, které ovlivňují vztahy mezi rodiči a dětmi, stejně jako celkový průběh soudních řízení týkajících se dětí. Lze říci, že tento zákoník významně zjednodušil právní úpravu rodinného práva a usnadnil tak orientaci v této složité oblasti.

První kapitola této diplomové práce byla zaměřena na obecné pojetí rodinného práva. V její první podkapitole byla představena rodina jako základní sociální skupina s jejími důležitými rolemi ve společnosti. Dle odborných publikací je důležité k rodině přistupovat z různých perspektiv, jako např. z hlediska manželského svazku, spolužití nesezdaných párů nebo rodičů žijících odděleně. Autorce této práce připadá, že s příchodem nových generací se tradiční rodinné vazby a hodnoty staly stejně významné pro společnost jako atypické. Podle ní není v rodičovství a rodině rozhodující, zda jsou rodiče sezdaní nebo ne. V další podkapitole byl též rozebrán termín rodičovství, jenž byl rozdělen na biologickou, sociální a právní rovinu. Na základě toho autorka usoudila, že soulad těchto rovin rodičovství je velmi podstatný, neboť zajišťuje právní jistotu pro dítě. Mimoto uvedla i zásadní metody zjišťování rodičovství, resp. důkazní prostředky, které jsou běžně využívány v soudních řízeních o určení a popření rodičovství. Bez existence dítěte by nebylo ke komu určit otce ani matku. A proto poslední podkapitola je zaměřena na dítě a s ním spojená práva a povinnosti nejen podle vnitrostátního práva. Bylo zjištěno, že jednou z hlavních změn OZ je, že dítě má právo být zapojeno do soudního procesu a jeho názor by měl být brán v potaz, i když nedovršilo 18 let věku. Další významnou novinkou v OZ je zavedení právního konceptu „souhlas dítěte“, na základě něhož může dítě ovlivnit rozhodnutí vztahující se k jeho výchově a péči o něj. Za splnění podmínek může být tento souhlas vyžadován, rovněž chtějí-li mu rodiče změnit příjmení. OZ stanovil, že dohodnou-li se rodiče, jak budou pečovat o dítě a jaké povinnosti a kdo vůči němu bude mít, soud může tuto dohodu schválit a uznat ji za právně závaznou. Pokud jsou k statusovým změnám vážné důvody, zpracovatelka doporučuje, aby byly tyto záležitosti vyřešeny spíše již v raném věku dítěte, kdy jeho sociální vazby nejsou

ještě plně vyvinuty a zakotveny. Nicméně soud by měl zajistit, aby dítě mělo, co největší možnost poznat své biologické rodiče.

Obsahem druhé kapitoly je mateřství a s ním spojené instituty, jelikož by bylo obtížné bez souhlasu matky založit statusový vztah mezi otcem a dítětem. Nejdříve byl popsán proces určování a popírání mateřství. Vzhledem k tomu, že asistována reprodukce, odložení dítěte do babyboxu a utajený porod stále vyvolávají mnoho diskutabilních otázek a nejistot, byly tyto koncepty zařazeny do následujících subkapitol této kapitoly. Podle autorky práce záměrem zřízení babyboxů a utajených porodů je snížit počet interrupcí a zabránit ublížení dítěti na zdraví a ohrožení jeho života matkou. Proto je názoru, že tyto instituty splňují svůj účel a měly by být legitimní. Je důležité poznamenat, že babyboxy mohou matky svádět k impulzivnímu a nezodpovědnému jednání, a tím zanedbávat práva otce a dítěte. Z tohoto důvodu by bylo vhodné upravit tuto problematiku již v stávajícím nebo novém kodexu, neboť dosud není nikde zakotvena. S ohledem na stále rostoucí počet neplodných párů v České republice, nabývá na významu institut surogátního mateřství a asistované reprodukce. Zpracovatelka práce spatřuje nedostatek recentní právní úpravy v tom, že práva a povinnosti osob zúčastněných na surogátním mateřství nejsou explicitně upraveny zákonem. Navrhuje, aby zákonodárce věnoval hlubší pozornost těmto konceptům a při rekodifikaci právního předpisu tyto náležitosti ustanovil. Též by mohl zvážit, zda není hraniční věk pro provedení asistované reprodukce příliš vysoký, což v praxi vede k záměrnému oddalování zplození dítěte touto metodou.

Právní institut určování otcovství má své kořeny v dávné minulosti, a proto se třetí kapitola věnuje jeho genezi. Po pečlivém prozkoumání historického vývoje právní úpravy této problematiky lze s jistotou říci, že má své počátky již ve starověkém Římě a do OZ byla převzata zejména z ABGB. Nicméně je nutné zdůraznit, že v minulosti se kladl větší důraz na legitimitu dítěte narozeného v manželství, kdy metody asistované reprodukce a genetické testy nebyly příliš známé. OZ vyniká v porovnání s předchozími právními úpravami týkajícími se určování otcovství tím, že zákonodárce prodloužil popěrné lhůty a umožnil prominutí jejich zmeškání. Dále zohlednil situace, kdy byl manžel prohlášen za

nezvěstného a zrušil pravomoce nejvyššímu státnímu zástupci, které se dotýkaly procesu popírání otcovství a mnoho dalších.

Stěžejní kapitola této diplomové práce byla kapitola čtvrtá, jež shrnula právní institut určování otcovství v souladu s právním řádem České republiky. Bylo zjištěno, že existuje celá řada právních norem, které upravují tuto problematiku a s nimiž se běžně v soudních řízeních a v jiných institutech pracuje. S ohledem na závažnost a složitost řešené oblasti byl na úvod popsán obecný výklad zaměřený na otcovství a následné aplikování ustálených domněnek otcovství podle OZ. Podle autorky by měl zákonodárce rozšířit okruh oprávněných osob, jež mají právo popřít otcovství určené na základě první domněnky a nelegitimovat pouze matrikové rodiče, ale také samotné dítě, neboť v této záležitosti je ovlivňován jeho zájem. I když by se dalo leccos namítat, zákonodárce si zaslouží pochvalu za to, že v reakci na pokrok medicíny přidal do OZ ustanovení o jedenapůlté domněnce otcovství, která umožňuje partnerům, příp. manželům provést umělé oplodnění na základě jejich oboustranného souhlasu. Pozitiva lze též spatřovat v tom, že zákonodárce neopominul konverzi první domněnky určování otcovství v druhou domněnku, jež se snaží reagovat na velké množství rozvodů. V současné době mnoho nesezdaných párů nevidí perspektivu v uzavření manželství. Z tohoto důvodu je velmi důležitá druhá domněnka otcovství, umožňující partnerům opačného pohlaví, aby prostřednictvím jejich společného souhlasného prohlášení určili otcovství k dítěti. Zde zákonodárce připouští takto určit otcovství již k nenarozenému dítěti, což je běžnou praxí. Zpracovatelka této práce však musí souhlasit s názorem NS ČR, jenž se staví negativně k určení rodičovství ještě před narozením dítěte. V této souvislosti je možné očekávat, že v případě rekodifikace OZ mohou být konkrétní ustanovení legislativně změněna, aby došlo k jednotnému a srozumitelnému výkladu. Jako názorný příklad lze uvést matoucí ustanovení § 776 OZ, v němž zákonodárce hovoří o již narozeném dítěti, nikoliv o nasciturovi. Z tohoto faktu by mělo být určení rodičů dítěte odloženo až do jeho narození, poněvadž před jeho narozením nemůže mít dítě právní osobnost a vykonávat svá práva a povinnosti. Nemohou-li se rodiče dohodnout na určení otcovství, je klíčová třetí domněnka, dle které tak učiní soud. V praxi se otcovství určí na základě znaleckého dokazování, kdy soud rozhoduje v souladu se

zjištěnými důkazními prostředky a se zvláštním důrazem na nejlepší zájem dítěte. Jelikož se často stává, že je nesprávně určeno otcovství muži, je v našem právním řádu možné v rámci soudního řízení vyvrátit výše uvedené domněnky. Součástí diplomové práce bylo tedy také nastínit systém jejich popírání, včetně vymezení popěrných objektivních a subjektivních lhůt a též účastníků řízení, kteří jsou k tomu oprávněni. Při analýze domněnek otcovství autorka práce dospěla k závěru, že šestiměsíční popěrná lhůta v případě druhé domněnky je zbytečně dlouhá. Takto založené otcovství totiž závisí na autonomii vůle rodičů a má-li otec pochybnosti, tak by neměl učinit souhlasné prohlášení a nezakládat tím právní vztah k dítěti. Jak již bylo zmíněno výše, v našem právním systému je možné, aby soud prominul zmeškání lhůt pro popření otcovství, jsou-li splněny zákonné podmínky. Též lze zahájit soudní řízení o popření otcovství ex offio. To autorka práce považuje za zásadní, protože takový postup poskytuje dítěti právní jistotu. Mimoto je názoru, že ustálené domněnky otcovství jsou účinné, jelikož podporují vztahy v rámci rodiny, a proto by měly být aplikovány i do budoucna.

V poslední kapitole byla věnována pozornost německému občanskému zákoníku, jenž upravuje materii určování otcovství. Po rozebrání jeho klíčových ustanovení zpracovatelka dospěla k závěru, že se právní domněnky otcovství neodchylují od domněnek stanovených v tuzemské právní úpravě a v některých směrech mohou být užitečné při případné novelizaci OZ. Autorka zjistila odlišnost v délce popěrných lhůt, kdy tamní kodex stanoví pouze jednu dvouletou lhůtu pro popření otcovství. Zásadním rozdílem je rovněž to, že k takovému aktu je ve Spolkové republice Německo aktivně legitimováno i samotné dítě.

I přes vymezené nedostatky lze na závěr považovat naše právní předpisy týkající se určování otcovství v komplexním pohledu za dostačující pro použití v praxi. Nelze však vyloučit, že některá ustanovení mohou být brzy novelizována. Tato práce je orientována na současnou problematiku zabývající se určování otcovství a souvisejících záležitostí, kde se autorka pokouší o vytvoření teoretického základu pro praktické využití. Z výše uvedeného usuzuje, že její diplomová práce splňuje cíl, který byl stanoven v úvodu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 2. uprav. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.

DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolina ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7.

KINDL, Milan, Aleš ROZEHNAL a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Abeceda rodinného práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-711-2

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 3. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1.

LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 2. uprav. vyd. Praha: C.H. Beck, 2020. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-852-8.

LOUKALOVÁ, Kamila et al. *Soudobé reflexe římského práva: římské právo v moderních kodifikacích*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-87975-29-9.

MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8.

PLECITÝ, Vladimír, Josef SALAČ a Jan BAJURA. *Úvod do studia občanského práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-703-5.

RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7.

SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. uprav. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-566-1.

ŠEVČÍK, Ludvík. *Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0221-0.

ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-195-3.

VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. uprav. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9.

WESTPHALOVÁ, Lenka et. al. *Praktikum rodinného práva*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-280-6.

Časopisecké články

BUREŠOVÁ, Kateřina. Nejlepší zájem dítěte z jiného úhlu. Nad kritikou nálezu Ústavního soudu ve věci uznání kalifornského rodičovského statutu stejnopohlavního manžela. *Právní rozhledy* [online]. 2018, roč. 26, č. 1. [cit. 04.02.2023]. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

BUREŠOVÁ, Kateřina. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. *Právní rozhledy* [online]. 2016, roč. 24, č. 6. [cit. 31.01.2023]. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

ELISCHER, David. Zpráva z mezinárodní vědecké konference „200 let Všeobecného občanského zákoníku“. *Ad Notam*. 2011, č. 6. ISSN 1211-0558.

JIRSA, Jaroslav a Věra FRANKOVÁ. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. 2022, roč. 12, č. 1. ISSN 1804-8137.

KMEC, Jiří. Evropský soud pro lidská práva – leden a únor 2007. *Soudní rozhledy* [online]. 2007, roč. 13, č. 4. ISSN 1211-4405. [cit. 02.02.2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

KOTROUŠOVÁ, Denisa. O domněnce otcovství k dítěti narozenému z umělého oplodnění. *Právní rozhledy* [online]. 2021, roč. 29, č. 23-24. ISSN 1210-6410. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícím mateřství. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 21. ISSN 1210-6410.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem a subjektivní „přirozená“ práva dítěte. *Bulletin advokacie*. 2007, č. 5. ISSN 1210-6348.

LOUDOVÁ, Milada a Zuzana SIEGLOVÁ. Metodiky analýzy DNA jednoznačně řeší otázku sporného otcovství. *Právo a rodina*. 2002, č. 4. ISSN 1212-866X.

ŠIMKOVÁ, Halina a Renáta ŠÍNOVÁ. Zjištění rozhodných skutečností v řízeních o určení a popření mateřství. *Právní rozhledy* [online]. 2019, č. 21 [cit. 29.01.2023]. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

VEDER, James a Brittney MILLER. Presumptions in Paternity Cases: Who Is the Father in the Eyes of the Law? *Family Advocate* [online]. 2018, roč. 40, č. 4 [cit. 11.02.2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26533109>

WITALIS, Malgorzata. Denial Of Paternity. *Penn Undergraduate Law Journal* [online]. 2021, č. 8 [cit. 29.01.2023]. Dostupné z: https://www.pulj.org/uploads/1/6/5/0/16504210/pulj_spring_2021.pdf#page=52

Zákonná úprava a IAŘ

Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., *obecný zákoník občanský*.

Zákon č. 11/1918 Sb., *o zřízení samostatného státu československého*.

Zákon č. 265/1949 Sb., *o právu rodinném* ve znění k 31.3.1964.

Zákon č. 141/1950 Sb., *občanský zákoník* ve znění k 31.3.1964.

Zákon č. 94/1963 Sb., *o rodině* ve znění k 31.12.2013.

Zákon č. 40/1964 Sb., *o občanský zákoník* ve znění k 31.12.2013.

Sdělení federálního MZV č. 104/1991 Sb., *o sjednání Úmluvy o právech dítěte* v posledním znění.

Sdělení federálního MZV č. 209/1992 Sb., *o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících* v posledním znění.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava ČR* v posledním znění.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., *o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky* v posledním znění.

Zákon č. 301/2000 Sb., *o matrikách, jménu a příjmení* v posledním znění.

Zákon č. 372/2011 Sb., *o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování* v posledním znění.

Zákon č. 373/2011 Sb., *o specifických zdravotních službách* v posledním znění.

Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění.

Zákon č. 186/2013 Sb., *o státním občanství České republiky* v posledním znění.

Zákon č. 292/2013 Sb., *o zvláštních řízeních soudních* v posledním znění.

Zákona č. 363/2021 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí* v posledním znění.

Bürgerliches Gesetzbuch [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html>

Soudní judikatura

Rozsudek ESLP ve věci Kňákal proti České republice ze dne 8. 1. 2007 [online], stížnost č. 39277/06. [cit. 29.01.2023] Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-160968%22%5D%7D>

Rozsudek ESLP ve věci Rožaňski proti Polsku ze dne 18. 5. 2006 [online], stížnost č. 55339/00. [cit. 29.01.2023]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-75423>

Rozsudek ESLP ve věci Paulík proti Slovensku ze dne 10. 10. 2006 [online], stížnost č. 10699/05. [cit. 29.01.2023]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77327>

Rozsudek ESLP ve věci Ahrens proti Německu ze dne 24. 9. 2012 [online], stížnost č. 45071/09. [cit. 06.02.2023]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109815>

Rozsudek ESLP ve věci Kautzor proti Německu ze dne 24. 9. 2012 [online], stížnost č. 23338/09. [cit. 08.02.2023]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109809>

Usnesení ÚS ČR ze dne 15. 1. 2010, sp. zn. III. ÚS 3165/09.

Rozsudek NS ČR ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.

Usnesení ÚS ČR ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 2693/2015.

Rozsudek NS ČR ze dne 19. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1863/2014.

Nález ÚS ČR ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16-2.

Rozsudek ESLP ve věci Novotný proti České republice ze dne 7. 6. 2018, stížnost č. 16314/13.

Nález ÚS ČR ze dne 17. 5. 2019, sp. zn. II. ÚS 4247/18.

Nález ÚS ČR ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. II. ÚS 1741/18.

Nález ÚS ČR ze dne 2. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 4189/18.

Rozsudek NS ČR ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 21 Cdo 19/2018.

Stanovisko NS ČR ze dne 14. 4. 2021, sp. zn. Cpjn 202/2020.

Rozsudek NS ČR ze dne 14. 9. 2021, sp. zn. 24 Cdo 3314/2020.

Rozsudek Okresního soudu v Chomutově ze dne 6. 10. 2022, č. j. 19 Nc 2002/2022.

Webové stránky a elektronické zdroje

GARKISCH, David. Babyboxy zachránily už 200 dětí. Pomáhají dětem nebo jim škodí? *Naše zdravotnictví* [online]. Praha: Česká lékařská komora, 2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://nasezdravotnictvi.cz/aktualita/babyboxy-zachranily-uz-200-deti-pomahaji-detem-nebo-jim-skodi>

HORÁKOVÁ, Monika. Aktuální otázky biologického vs. matrikového otcovství určeného dle první domněnky otcovství. *Právní prostor* [online]. Praha: Šafra & partneři, 2017 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/aktualni-otazky-biologickeho-vs-matrikoveho-otcovstvi-urcneho-dle-prvni-domnenky-otcovstvi>

Podmínky pro utajený porod. *Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/o-nas/tiskove-centrum/otazky-tydne/podminky-pro-utajeny-porod>

Samenspender-Register. *Bundesinstitut für Arzneimittel und Medizinprodukte* [online]. 2023 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.bfarm.de/DE/Das-BfArM/Aufgaben/Samenspender-Register/_node.html

ŠÍNOVÁ, Renata. K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po 1. 1. 2014. *Bulletin advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora, 2015 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-nekterym-novinkam-v-pravni-uprave-urcovani-a-popirani-rodicovstvi-po-1.-1.-2014?browser=mobi>

Test otcovství v těhotenství. *P-test* [online]. Hradec Králové: GENERI BIOTECH, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://p-test.cz/caste-dotazy/test-otcovstvi-v-tehotenstvi/>

Vaterschaft. *Betanet* [online]. Augsburg, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.betanet.de/vaterschaft.html>

What is a Family? *Dhillon Marty Foundation: Ethical Family: protection of rights* [online]. UNESCO, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.dhillonmarty.org/what-is-a-family/>

Základy matričního práva. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/zaklady-matricniho-prava-prakticky-pruvodce-a-radce-urednika.aspx>

Žádost o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů. *Oficiální stránky města Hulín* [online]. Hulín, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: https://www.hulin.cz/e_download.php?file=data/editor/121cs_1.pdf&original=zadost_o_urceni_otcovstvi_souhlasnym_prohlasenim_rodicu.pdf

Žaloba na popření otcovství. *Portál justice České republiky* [online]. Praha: MS ČR, 2020 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/33609/1122256/%C5%BDaloba+na+pop%C5%99en%C3%AD+otcovst%C3%AD.doc/d5ae589f-cd8f-41bc-b258-2a934b985ced>

Návrh na určení otcovství. *Město Kuřim* [online]. Kuřim: Projekt – Podpora standardizace výkonu sociálně-právní ochrany [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.kurim.cz/filemanager/files/142976.pdf>

Už ne otec a matka. Jen rodič. Vnitro chystá nové rodné listy pro děti stejnopohlavních párů. *ECHO 24* [online]. Praha: ECHO MEDIA, 2023 [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://www.echo24.cz/a/HaNvt/zpravy-domov-zmena-rodne-listy-stejnopohlavni-pary>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Rozsudek Okresního soudu v Chomutově

Příloha B – Vzor vyplněného matričního listu v knize narození pro dítě narozené z manželství

Příloha C – Vzor vyplněného matričního listu v knize narození pro dítě narozené mimo manželství

Příloha D – Žádost o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů

Příloha E – Vzor žaloby na popření otcovství

Příloha F – Vzor žaloby na určení otcovství

PŘÍLOHA A – Rozsudek Okresního soudu v Chomutově²²¹

Číslo jednací: 19 Nc 2002/2022- 58
19 P a Nc 73/2022
19 P a Nc 74/2022

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Okresní soud v Chomutově rozhodl samosoudkyně JUDr. Andreou Machovou ve věci

nezletilé: Viktorie , narozená dne :
zastoupená opatrovníkem Statutárním městem Chomutov, OSPOD

dcery matky: Barbora , narozená dne :
bytem F , Chomutov
právně zastoupena * , advokátem
se sídlem * , Praha 10

za účasti
žalobce: Jiří * , narozený dne *
bytem F , Chomutov

o: určení otcovství a úpravu poměrů nezletilé,

takto:

I. Řízení o určení otcovství k nezletilé Viktorii , narozené dne , se
zastavuje.
Shodu s prvopisem potvrzuje * .

²²¹ Vlastní příloha

- II. Nezletilá Viktorie , narozená dne , nadále ponese příjmení „ „.
- III. Soud schvaluje dohodu účastníků v tomto znění:
- Nezletilá Viktorie se svěřuje do péče matky.
- Otec se zavazuje přispívat počínaje dnem 1. 11. 2021 na výživu nezletilé Viktorie částku 2 000 Kč a počínaje dnem 1. 10. 2022 na výživu nezletilé Viktorie částku 3 000 Kč měsíčně, částku splatnou předem vždy do každého 15. dne v měsíci k rukám matky.
- Dluh na výživném za období od 1. 11. 2021 do 30. 9. 2022 pro nezletilou Viktorii ve výši 4 800 Kč se otec zavazuje zaplatit ve splátkách po 2 400 Kč měsíčně počínaje měsícem listopadem 2022 spolu s běžným výživným vždy do každého 15. dne v měsíci k rukám matky, pod ztrátou výhody splátek.
- IV. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Žalobou ze dne 4. 4. 2022, doručenou soudu dne 4. 4. 2022, se žalobce domáhal vydání rozsudku, jímž by soud určil, že je otcem nezletilé Viktorie s odůvodněním, že s matkou nezletilé tvořili partnerskou dvojici od roku 2019 do roku 2021 a je přesvědčen, že je biologickým otcem nezletilé Viktorie. Dále navrhl, aby nezletilá Viktorie byla svěřena do péče matky a jemu bylo stanoveno přispívat na její výživu částkou dle úvahy soudu. Zároveň se žalobce domáhá úpravy styku s nezletilou vždy v době od pátku sudého týdne od 15 hodin do neděle do 17 hodin.

Matka do protokolu zdejšího soudu č. j. 19 Nc 2002/2022 - 49 ze dne 9. 8. 2022 označila jako otce nezletilé Viktorie pana Jiřího , narozeného dne . Pan Jiří , narozený dne , do protokolu zdejšího soudu č. j. 19 Nc 2002/2022 - 48 ze dne 9. 8. 2022 otcovství k nezletilé Viktorii uznal. Rodiče shodně prohlásili, že nezletilá Viktorie ponese nadále příjmení

Rodiče dále při jednání dne 6. 10. 2022 shodně uvedli, že na výživu nezletilé žalobce dosud přispěl částkou 17 200 Kč a oba navrhli, aby nezletilá Viktorie byla svěřena do péče matky, otec se zavázal počínaje dnem 1. 11. 2021 na výživu nezletilé Viktorie částku 2 000 Kč a počínaje dnem 1. 10. 2022 na výživu nezletilé Viktorie částku 3 000 Kč měsíčně, částku splatnou předem vždy do každého 15. dne v měsíci k rukám matky, s tím, že dluh na výživném za období od 1. 11. 2021 do 30. 9. 2022 pro nezletilou Viktorii ve výši 4 800 Kč se otec zavazuje zaplatit ve splátkách po 2 400 Kč měsíčně počínaje měsícem listopadem 2022 spolu s běžným výživným vždy do každého 15. dne v měsíci k rukám matky, pod ztrátou výhody splátek Opatrovník se schválením dohody vyslovil souhlas.

Na základě takto provedeného dokazování učinil soud následující závěr o skutkovém stavu:

Nezletilá Viktorie se narodila z intimního styku matky s žalobcem, kdy otec dítěte není v rodném listě uveden. Matka v době rozhodné pro početí nezletilé Viktorie udržovala intimní styky Shodu s prvopisem potvrzuje

s žalobcem, se kterým tvořili partnerskou dvojici do jara 2021. Nezletilá Viktorie žije s matkou, a sourozenci v bytě o velikosti 3 + 1, jedná se o nájemní byt. Za bydlení matka hradí částku 12 660 Kč měsíčně.

Nezletilá Viktorie je v celodenní péči matky, není již kojená, jí příkrmy. Nezletilá Viktorie je zdravá, ošetřujícím lékařem je MUDr. , ale je sledována na nefrologii, je třeba dbát na zvýšenou hygienu a častěji měnit pleny; za pleny matka vynaloží asi 2 000 Kč měsíčně, jinak má nezletilá Viktorie potřeby odpovídající jejímu věku. Styk otce s nezletilou probíhá nepravidelně zejména v přítomnosti matky, kdy matka má obavu ponechat nezletilou zcela v péči otce.

Matka je na rodičovské dovolené, pobírá rodičovský příspěvek ve výši 10 000 Kč měsíčně, dále je řešena dávkami státní sociální podpory a hmotné nouze. Má další čtyři vyživovací povinnosti, a to k nezl. Danielu, Anně, Barboře a Adéle . Je nemajetná, má dluhy, které nesplácí.

Žalobce se cítí být biologickým otcem nezletilé Viktorie, s žalobkyní v době rozhodné pro početí nezletilé Viktorie měl intimní styky. Žalobce je v invalidním důchodu s ohledem na zrakové postižení (uvedl, že na jedno oko nevidí vůbec, na druhém má zbytky zraku) a pobírá invalidní důchod ve výši 13 793 Kč měsíčně, dále má příjmy z podnikání, které odhaduje částkou 10 000 Kč měsíčně. Podniká jako OSVČ v oboru pohostinství, jedná se o bar v ulici Zahradní v Chomutově, který provozuje bratr žalobce. Nemá další vyživovací povinnost. Žalobce bydlí se svou matkou v bytě velikosti 3 + 1 s celkovými náklady na bydlení ve výši 12 100 Kč i s elektřinou měsíčně, matka přispívá částkou 4 100 Kč měsíčně. Žalobce dostává příspěvek na péči ve výši 4 400 Kč měsíčně (stupeň závislosti: II.), který je vyplácen jeho matce a příspěvek na mobilitu ve výši 550 Kč měsíčně.

V průběhu řízení rodiče uzavřeli dohodu o úpravě péče a výživy k nezletilé Viktorii. Oba rodiče se dohodli, že nezletilá Viktorie bude svěřena do péče matky, otec se zavázal počínaje dnem 1. 11. 2021 na výživu nezletilé Viktorie částku 2 000 Kč a počínaje dnem 1. 10. 2022 na výživu nezletilé Viktorie částku 3 000 Kč měsíčně, částku splatnou předem vždy do každého 15. dne v měsíci k rukám matky, s tím, že dluh na výživném za období od 1. 11. 2021 do 30. 9. 2022 pro nezletilou Viktorii ve výši 4 800 Kč se otec zavazuje zaplatit ve splátkách po 2 400 Kč měsíčně počínaje měsícem listopadem 2022 spolu s běžným výživným vždy do každého 15. dne v měsíci k rukám matky, pod ztrátou výhody splátek Opatrovník se schválením dohody vyslovil souhlas.

Po právní stránce soud posoudil věc následujícím způsobem:

podle ustanovení § 779 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), nedojde-li k určení otcovství podle § 776, 777 nebo 778, má se za to, že otcem je muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením matky a tohoto muže. Takto lze určit otcovství i k dítěti ještě nenarozenému, je-li již počato. Prohlášení se činí osobně před soudem nebo před matričním úřadem. Nezletilý, který není plně svéprávný, činí prohlášení vždy před soudem. Podle § 908 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“) nežijí-li spolu rodiče nezletilého dítěte, které není plně svéprávné a nedohodnou-li se o úpravě péče o takové dítě, rozhodne o ní i bez návrhu soud. V ostatním se ustanovení § 906 a § 907 použijí obdobně. Podle § 907 odst. 1 věta Shodu s prvopisem potvrzuje .

první o. z., soud může dítě svěřit do péče jednoho z rodičů nebo do střídavé péče nebo do společné péče. Podle § 909 o. z., změní-li se poměry, soud změní rozhodnutí týkající se výkonu povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti i bez návrhu. Podle ustanovení § 912 o. z., nezletilé dítě, které není plně svéprávné, má právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z majetku spolu s příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě. Podle § 911 o. z., výživné lze přiznat, jestliže oprávněný není schopný sám se živit. Podle § 913 odst. 1 o. z., pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Podle § 913 o. z., pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného je třeba také zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitých důvodů výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Dále je třeba přihlídnout k tomu, že povinný o oprávněného osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činí, přihlídnou se popřípadě i k péči o rodinnou domácnost. Podle § 915 odst. 1 o. z., životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte. Výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení; u výživného pro děti i za dobu nejdéle tří let zpět od tohoto dne (§ 922 odst. 1 o. z.). Výživným se rozumí uhrazování výživy ve vlastním slova smyslu a uspokojování ostatních hmotných potřeb (šaty, obuv, bydlení, energie apod.) a kulturních potřeb (prostředky na rozšiřování a prohlubování vzdělání, na rozvoj zájmů a zálib), tedy uspokojování všech životních potřeb pro všestranný rozvoj dítěte po stránce fyzické a duševní. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů a je-li životní úroveň rozdílná, lze mít za to, že dítě má právo podílet se životní úrovni toho z rodičů, jehož životní úroveň je vyšší. Výživné má osobní charakter, ale nemusí mít nutně spotřební charakter a lze – v případě, že to poměry rodičů umožňují – tvořit dítěti úspory.

S řízením o určení otcovství je spojeno řízení o péči o nezletilé dítě a o výživě nezletilého dítěte (§ 422 z.ř.s.).

Bylo-li otcovství k dítěti určeno v řízení podle § 415 nebo 416, soud řízení o určení otcovství zastaví. (§ 424 z.ř.s.).

Soud zhodnotil shora uvedené důkazy podle § 132 o.s.ř., a to každý důkaz jednotlivě a všechny v jejich vzájemné souvislosti, a dospěl k následujícím závěrům:

otcovství k nezletilé Viktorii bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů před Okresním soudem v Chomutově dne 9. 8. 2022. Protože došlo k určení otcovství dle ustanovení § 779 o. z., tedy souhlasným prohlášením matky a označeného muže, když oba tak učinili osobně před soudem, postupoval podepsaný soud v části návrhu na určení otcovství dle ustanovení § 424 z.ř.s. a řízení v tomto rozsahu ve výroku I. tohoto rozsudku zastavil.

Jde-li o otázku péče, lze mít za prokázané, že rodiče spolu po narození nezletilé nikdy nežili, kdy nezletilá Viktorie se od narození nachází v péči matky. Vzhledem ke shora uvedenému skutkovému stavu soud schválil dohodu rodičů a svěřil nezletilou Viktorii do péče matky, když nezletilá Viktorie s ní žije od narození. Matka má vytvořeny předpoklady pro zajištění řádné péče o ni. Pokud jde o

Shodu s prvopisem potvrzuje . . .

výživné, vycházel soud ze situace, kdy nezletilá Viktorie má potřebu přiměřenou svému věku, zvýšené výdaje spojené s volnočasovými aktivitami či zdravotním stavem nevykazuje. Dále zohlednil počet vyživovacích povinností otce. Zohlednil i tabulky Ministerstva spravedlnosti ČR, týkajících se stanovení výchozího rozmezí pro určení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů, kde pro věkovou hranici 0-5 let (dítě) je stanoveno procentuální rozmezí 11 - 15 % z příjmu povinného rodiče. Soud vzal dále v potaz, že si matka svoji vyživovací povinnost k nezletilé Viktorii mimo to, že jí poskytuje bydlení a sama ze svého se finančně podílí na jejích potřebách, plní rovněž (s přihlédnutím k věku nezletilé Viktorie) částečně výkonem osobní péče o ni.

Dohoda o výživném odpovídá zcela shora citovaným zákonným ustanovením, tj. odůvodněným hmotným i nehmotným potřebám a majetkovým poměrům nezletilé Viktorie na straně jedné a schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům rodičů na straně druhé, s tím, že životní úroveň nezletilé Viktorie je takto zásadně shodná s životní úrovní rodičů, kdy výživné bylo stanoveno v souladu s § 922 o. z.

Vzhledem k tomu, že v otec si zároveň podal návrhu na úpravu styku, kdy prozatímní dohoda, nebyla zcela rodiči dodržována a vzhledem k tomu, že řízení o úpravu styku bylo vyloučeno k samostatnému projednání (další jednání je nařazeno na den 24. 11. 2022 ve 12,15. hod.) , soud poskytuje rodičům následující poučení:

Dle ustanovení § 888 o. z. dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem, ledaže soud takový styk omezí nebo zakáže ; soud může také určit podmínky styku, zejména místo, kde k němu má dojít, jakož i určit osoby, které se smějí, popřípadě nesmějí styku účastnit. Rodič, který má dítě v péči, je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit, styk dítěte s druhým rodičem řádně umožnit a při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat.

Dle ustanovení § 889 o. z. rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se musejí zdržet všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičů nebo co výchovu dítěte ztěžuje. Brání-li rodič, který má dítě v péči bezdůvodně trvale či opakovaně druhému rodiči ve styku s dítětem, je takové chování důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě ve své péči. Pro rozvoj identity a osamostatňování nezletilé je separace od matky nezbytným předpokladem (čerpáno z odborné literatury) a styk otce s nezletilou bude pro Viktorii přínosem i v tomto ohledu. Matka styku nezletilé s otcem nebránila, ale nechce, aby otec byl s nezletilou sám bez její přítomnosti, což stále trvá. Oba rodiče shodně potvrdili, že k navázání kontaktu mezi otcem a nezletilou došlo. Otec tak již není pro nezletilou cizí a je zapotřebí, aby se v tomto věku utvářelo citové pouto nejen mezi nezletilou a matkou, ale i mezi nezletilou a otcem.

Řízení v této věci je jedním z mála z nesporných řízení, kde je třeba k zahájení řízení obligatorně návrhu, nelze tedy podle názoru soudu rozhodovat podle § 23 zákona č. 292/2013 Sb. o nákladech řízení a je třeba postupem podle § 1 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních aplikovat občanský soudní řád (§ 142 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád).

Shodu s prvopisem potvrzuje . . .

V daném případě účastníkovi, který měl ve věci plný úspěch, žádné náklady nevznikly, proto soud rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku lze podat odvolání do 15 dnů ode dne jeho doručení ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem, prostřednictvím Okresního soudu v Chomutově.

Právo odvolání však nemohou uplatnit ti účastníci, kteří se jej po vyhlášení rozsudku výslovně vzdali.

Podle ustanovení § 476 z.ř.s., schválil-li soud ve věcech péče soudu o nezletilé rozsudkem dohody rodičů, nejsou rodiče oprávněni podat odvolání do výroku, jímž byla dohoda schválena.

Podle § 502 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z.ř.s.“) soud nařídí výkon rozhodnutí uložením pokuty proti tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o péči o nezletilé dítě, popřípadě úpravy styku s ním anebo rozhodnutí o navracení dítěte. Výkon rozhodnutí uložením pokuty lze nařídít opětovně jen, je-li to účelné: výše jednotlivé pokuty nesmí přesahovat 50 000,- Kč. Pokuty připadají státu a soud eviduje částku vyměřených pokut.

Podle § 503 z.ř.s. je-li to účelné může soud nařídít první setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin, stanovil plán navýkacího režimu, je-li to v zájmu dítěte: plán se stanoví tak, aby byl umožněn postupný kontakt dítěte s osobou oprávněnou ke styku s ním: soud zpravidla před stanovením plánu opatří odborné vyjádření o vhodnosti, obsahu, rozsahu a době trvání: výkonem kontroly plnění plánu soud pověří vhodnou osobu nebo zařízení, neprovádí-li soud výkon kontroly přímo, dále může soud rozhodnout o uložení povinnosti osobám, mezi kterými má být styk realizován, styk vykonávat pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, nařídít povinnému sestání s odborníkem v oboru pedopsychologie. Shledá-li soud porušování plánu některým z účastníků, které má vliv na účel navýkacího režimu, nebo dospěje-li k závěru, že navýkací režim neplní svůj účel, zruší jej a přistoupí k výkonu rozhodnutí podle § 504.

Podle § 504 z.ř.s. zůstane-li postup podle § 502 a 503 bezvýsledný nebo je-li po zahájení řízení z okolností případu zřejmé, že by tento postup zjevně nevedl ke splnění povinnosti, nařídí soud výkon rozhodnutí odnětím dítěte proti tomu, u koho podle rozhodnutí nebo dohody nemá být, a jeho předání tomu, komu rozhodnutí nebo dohoda přiznávají právo na styk s dítětem po omezenou dobu. Toto lze nařídít jen ve výjimečných případech, povinnému se doručuje až při provedení výkonu.

Chomutov, dne 6. října 2022

JUDr. Andrea . r.
soudkyně

Shodu s prvopisem potvrzuje

**PŘÍLOHA B – Vzor vyplněného matričního listu v knize narození
pro dítě narozené z manželství²²²**

Pořadové číslo zápisu: 326

Dítě	Místo narození	<i>Chomutov, č.p. 1185</i> ----- -----		
	Den, měsíc a rok narození	<i>25.11.2022</i>		
	Rodné číslo	<i>XXXXXX/XXXX</i>	Pohlaví	<i>M</i>
	Jméno (a)	<i>Petr</i>		
	Příjmení	<i>Novák</i>		
Otec dítěte	jméno (a) a příjmení,	<i>Jan Novák</i>		
	popř. rodné příjmení	-----		
	datum narození	<i>DD.MM.RRRR</i>	rodné číslo	<i>XXXXXX/XXXX</i>
	místo narození, okres/ stát	<i>Jirkov</i> <i>okres Chomutov</i>		
	místo trvalého pobytu, okres/stát	<i>Chomutov, Arbesova 4744</i> <i>okres Chomutov</i>		
	státní občanství	<i>Česká republika</i>		
Matka dítěte	jméno (a) a příjmení,	<i>Lucie Nováková</i>		
	popř. rodné příjmení	<i>roz. Pokorná</i>		
	datum narození	<i>DD.MM.RRRR</i>	rodné číslo	<i>XXXXXX/XXXX</i>
	místo narození, okres/ stát	<i>Klášterec nad Ohří</i> <i>okres Chomutov</i>		
	místo trvalého pobytu, okres/stát	<i>Chomutov, Arbesova 4744</i> <i>okres Chomutov</i>		
státní občanství	<i>Česká republika</i>			
Záznamy a opravy před podpisem				
Zapsáno na základě písemného hlášení o narození (ústního oznámení, cizozemského matričního dokladu) vystaveného (dne, kým) <i>25. 11. 2022</i> <i>Krajská zdravotní, a. s. - Nemocnice Chomutov, o. z.</i>				
Datum provedení zápisu		podpis matrikáře		
28.11.2022				

²²² Vlastní zpracování dle: Základy matričního práva. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/zaklady-matricniho-prava-prakticky-pruvodce-a-radce-urednika.aspx>

PŘÍLOHA C – Vzor vyplněného matričního listu v knize narození pro dítě narozené mimo manželství²²³

Pořadové číslo zápisu: 326

Dítě	Místo narození	Chomutov, č.p. 1185 ----- -----		
	Den, měsíc a rok narození	25. 11. 2022		
	Rodné číslo	XXXXXX/XXXX	Pohlaví	M
	Jméno (a)	Petr		
	Příjmení	Novák		
Otec dítěte	jméno (a) a příjmení, popř. rodné příjmení	Jan Novák -----		
	datum narození	DD.MM.RRRR	rodné číslo	XXXXXX/XXXX
	místo narození, okres/ stát	Jirkov okres Chomutov		
	místo trvalého pobytu, okres/stát	Chomutov, Arbesova 4744 okres Chomutov		
	státní občanství	Česká republika		
Matka dítěte	jméno (a) a příjmení, popř. rodné příjmení	Lucie Pokorná		
	datum narození	DD.MM.RRRR	rodné číslo	XXXXXX/XXXX
	místo narození, okres/ stát	Klášteřec nad Ohří okres Chomutov		
	místo trvalého pobytu, okres/stát	Chomutov, Arbesova 4744 okres Chomutov		
	státní občanství	Česká republika		
Záznamy a opravy před podpisem				
Zapsáno na základě písemného hlášení o narození (ústního oznámení, cizozemského matričního dokladu) vystaveného (dne, kým) 25. 11. 2022, Krajská zdravotní, a. s. - Nemocnice Chomutov, o. z. a souhlasného prohlášení rodičů o určení otcovství učiněného před Matričním úřadem Chomutov dne 25. 10. 2022				
Datum provedení zápisu		podpis matrikáře		
28.11.2022				

²²³ Vlastní zpracování dle: Základy matričního práva. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/zaklady-matricniho-prava-prakticky-pruvodce-a-radce-urednika.aspx>

PŘÍLOHA D – Žádost o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů²²⁴

ŽÁDOST

o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů
ve smyslu ustanovení § 779 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Žadatel:

Jméno, popř. jména:	
Příjmení:	
Datum narození:	
Trvalý pobyt:	

a žadatelka:

Jméno, popř. jména:	
Příjmení:	
Datum narození:	
Trvalý pobyt:	
Těhotenský průkaz vydal/a, dne:	

žádají o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů:

k narozenému dítěti *

Jméno, popř. jména:	
Příjmení:	
Datum a místo narození	

k dosud nenarozenému dítěti *

Rodiče se dohodli, aby dítě užívalo příjmení: * _____

Rodiče se dosud nedohodli, jaké příjmení bude dítě užívat. *

V _____ dne: _____

 podpis ženy

 podpis muže

* *Nehodící se škrtněte*

²²⁴ Žádost o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů. *Oficiální stránky města Hulín* [online]. Hulín, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: https://www.hulin.cz/e_download.php?file=data/editor/121cs_1.pdf&original=zadost_o_urceni_otcovstvi_souhlasnym_prohlasenim_rodicu.pdf

ÚŘEDNÍ ZÁZNAM:

Totožnost ověřena dle: OP, CD č.	
Vydaný kde, kdy:	
Další předložené doklady:	

Totožnost ověřena dle: OP, CD č.	
Vydaný kde, kdy:	
Další předložené doklady:	

podpis matrikářky

Doložit:

občanský průkaz

rodný list

pravomocný rozsudek o rozvodu manželství matky, popř. úmrtní list manžela matky

Správní poplatek:

bez poplatku

PŘÍLOHA E – Vzor žaloby na popření otcovství²²⁵

Soudní poplatek 2.000 Kč

Okresnímu soudu v Kladně
Nám. E. Beneše 1997
272 55 Kladno

Žalobce/žalobkyně:, nar.:, bytem

Žalovaná/žalovaný:, nar.:, bytem

Žaloba na popření otcovství

I.

- datum a místo uzavření manželství
- občanství manželů
- zmínka o narozených dětech v manželství či o společných dětech narozených před manželstvím
- popis společného soužití

Důkaz:

- oddacím listem
- rodným listem nezletilého dítěte
- výslechem účastníků

II.

Žalobce/žalobkyně popíše skutečnosti na základě, kterých se domnívá, že není a nemůže být otcem nezletilého dítěte manžel matky

Žalobce/žalobkyně uvede, kdy, kde a případně za jakých okolností se narodilo nezletilé dítě

Žalobce/žalobkyně uvede, zda a v jakém rozsahu udržoval(a) intimní vztah s žalovanou/žalovaným

Důkaz: výslechem účastníků,

III.

specifikovat poměry na straně žalobce/žalobkyně a na straně žalované/žalovaného, jejich finanční a sociální zázemí

Důkaz: výslechem účastníků, výsledky testů DNA ze dne...

IV.

S ohledem na výše uvedené navrhuji, aby soud vydal tento
r o z s u d e k:

Určuje se, že žalobce/žalovaný není otcem nezletilého nar.
..... z matky

V dne

²²⁵ Žaloba na popření otcovství. *Portál justice České republiky* [online]. Praha: MS ČR, 2020 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/33609/1122256/%C5%BDaloba+na+pop%C5%99en%C3%AD+otcovst%C3%AD.doc/d5ae589f-cd8f-41bc-b258-2a934b985ced>

PŘÍLOHA F – Vzor žaloby na určení otcovství²²⁶

Okresnímu soudu v

Matka: (jméno a příjmení)

nar.

bytem.....

Otec: (jméno a příjmení)

nar.

bytem.....

Nezletilé dítě: (jméno a příjmení)

nar.

bytem.....

Žaloba na určení otcovství

I.

- popis okolností, které objasňují důvody, proč se žalobce(kyně) domnívá, že otcem dítěte je určitý muž, přestože žalobcem může být vedle matky a nezletilého dítěte také muž, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte a v této souvislosti uvede svá tvrzení kdy, kde a za jakých okolností se dítě narodilo
- pokud není žalobcem dítě, je uvedeno, zda a v jakém rozsahu byl mezi žalobkyní a žalovaným udržován intimní vztah

Důkaz:

- rodným listem
- výsledkem účastníků

II.

- popis poměrů na straně žalobce(kyně) a žalovaného, jejich materiální, finanční a sociální zázemí

Důkaz:

- výsledkem účastníků

III.

Na základě výše uvedených skutečností navrhuji, aby soud vydal tento

r o z s u d e k:

I. Určuje se, že žalovaný je otcem nezletilého z matky

II. Nezletilý se svěřuje do výchovy matky.

III. Otec je povinen přispívat na jeho výživu pravidelně částkou Kč měsíčně, splatnou vždy do každého dne v měsíci předem k rukám matky, počínaje dnem

V dne podpis žalobce(kyně):.....

²²⁶ Návrh na určení otcovství. *Město Kuřim* [online]. Kuřim: Projekt – Podpora standardizace výkonu sociálně-právní ochrany [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.kurim.cz/filemanager/files/142976.pdf>